

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1875. Första Kammaren. N:o 32.

Onsdagen den 28 April.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades 2 protokollsutdrag för sammanträdet å förmiddagen samt protokollet för den 22 dennes.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 23 och 24 dennes bordlagda utlåtande n:o 69, i anledning af dels K. M:ts nådiga proposition angående ökad anslag till länsveterinärer samt för veterinärundervisningens behof, dels enskilde motionärers förslag i fråga om veterinärundervisningens ordnande.

Veterinärundervisningens ordnande.

Mom. a.

Herr Odelberg: Det är väl, förmodar jag, icke för någon obekant, att vårt veterinärundervisningsväsende för närvarande befinner sig i ett högst beklagligt tillstånd. Jag menar icke dermed, att lärarekrafter saknas eller att det icke finnes tillräckligt många och tillräckligt skickliga lärare, men jag menar, att det saknas lärjungar. Orsaken till detta beklagliga förhållande torde väl närmast vara att söka deri, att den veterinära banan erbjuder så ringa tilldragande utsigter både i afseende på samhällsställning och aflöning. Det hade derföre varit önskligt att få den i Kongl. Maj:ts proposition begärda tillökning till länsveterinärernas aflöning bifallen. Då emellertid icke så har skett, och då Stats-Utskottet visserligen höjt den af Kongl. Maj:t föreslagna aflöning för åtta *andre* länsveterinärer, men deremot nedsatt den för de ordinarie tjugufyra länsveterinärerne, torde det icke vara att hoppas att kunna utverka någon tillökning för desse senare. Jag får således endast anhålla om bifall till Stats-Utskottets förslag, men jag kan icke undgå att, efter jag har ordet, påpeka det icke hållbara i de skäl, Stats-Utskottet åberopat för afslag å den föreslagna löneförhöjningen till 1,800 kronor för förste länsveterinären, nemligen, att denna aflöningssumma öfverstiger den, som är provincialläkarne tillerkänd. Jag vill då nämna, att provincialläkarne visserligen hafva blott 1,500 kronor hvardera, men de hafva tillika i allmänhet

Första Kammarans Prot. 1875. N:o 32.

Veterinärundervisningens ordnande.
(Forts.)

boställen, och vissa provincialläkare hafva också en betydligt högre aflöning, nemligen sådana som äro bosatte i aflägsna orter. Dessutom torde icke vara obekant, hurusom provincialläkaren i allmänhet förtjenar betydligt mera genom enskild praktik, än veterinären, så att, om den af Kongl. Maj:t föreslagna löneförhöjning blifvit bifallen, hade deri icke legat någon orättvisa. Då så emellertid icke skett, inskränker jag mig till att yrka bifall till Stats-Utskottets förslag.

Öfverläggningen förklarades slutad och momentet bifölls.

Mom. b och d.

Grefve Sparre, Gustaf: Stats-Utskottet har äfven i år afstyrkt Kongl. Maj:ts proposition om ordnandet af veterinärväsendet i riket. Vid 1873 och 1874 årens riksdagar blefvo Kongl. Maj:ts i samma ämne gjorda framställningar af Riksdagen underkända, och sedan för frågans utredning en komité blifvit tillsatt samt denna komité afgifvit sitt utlåtande, har Kongl. Maj:t på samma utlåtande grundat sin till innevarande Riksdag i ämnet aflättna nådiga proposition, till hvilken Stats-Utskottet likväl nu afstyrkt bifall. Skälen till ett sådant tillvägagående synes bero derpå, att meningarne äro delade, huruvida ett eller två veterinärläroverk skola i landet finnas. Jag har alltid för min del ansett, att det vore önskligt för veterinärväsendets utveckling, om i landet funnes två likställda läroverk, och jag stöder denna min åsigt bland annat på ett yttrande, som inom denna Kammare afgifvits i denna fråga af en ledamot af Sundhetskollegium; han yttrade följande: "Om man också icke fäster sig vid antalet veterinärläkare, återstår dock en annan fördel af att ega två läroverk, nemligen den vetenskapliga täflan, som derigenom uppstår. Riksdagen har erkänt denna princip med afseende å den medicinska undervisningen, för hvilken vi ega tre läroverk; men äfven landets långsträckta beskaffenhet, dess egenskap att i många orter vara glest bebygdt, orsakar, att vi måste göra större uppoffringar i detta hänseende än andra länder. Samma förhållande, som med den medicinska, eger rum äfven vid veterinärundervisningen, som under de senare åren vunnit en betydlig utveckling. Denna undervisning är nemligen till stor del demonsraktiv, hvilket gör att endast ett mindre antal elever med fördel kunna undervisas vid hvarje läroverk".

I likhet med denne talare föreställer jag mig, att, om det är en fördel att täflan finnes vid den medicinska undervisningen, denna täflan icke är af mindre vigt vid veterinärundervisningen, och jag tror äfven, att den ökade tillgången på lefvande material, som blir en följd deraf, att två läroverk finnas på olika orter inom landet, måste fördelaktigt inverka på undervisningen. Vi veta, att, med afseende å undervisningen för läkaren man fordrar, att sedan han tillbragt sex månader vid lasaretten i någon af universitetsstäderna, han måste, innan han får aflägga medicine-licentiatexamen, tillbringa

minst ett år vid hufvudstadens kliniker. Man anser, att det för hans utbildning är af största vikt, att han har ett så rikt lefvande material, som möjligt, att tillgå. Jag tror, att detta är lika tillämpligt på veterinärerna, hvartill kommer, att det lefvande material, som behöfves för veterinärundervisningen, är svårare att sammanbringa än det som för den medicinska undervisningen erfordras och hvartill de stora sjukhusen lemna tillgång. För att få detta lefvande material så stort som möjligt, tror jag derföre det vara nödvändigt att bibehålla de två läroverk, som finnas, och kunde derjemte någon samverkan dem emellan åstadkommas, tror jag, att den kliniska undervisningen skulle vinna i fullständighet. Jag vill härmed icke hafva sagt, att om vi från början skulle ordna veterinärundervisningen, det skulle vara skäl att för detta ändamål inrätta två anstalter. Men när nu redan två läroverk finnas, af hvilka det ena är fullt ordnad och det andra på grund af donationer är i behof af ett jemförelsevis ringa belopp, för att blifva fullt ändamålsenligt, hemställer jag, om det icke vore klokt attmed uppoffring af det af Kongl. Maj:t nu äskade ringa tillskott ordna undervisningen så fullständigt som möjligt.

Jag har ett ytterligare skäl till denna min åsigt i det förhållandet, att klinikerna vid de särskilda läroanstalterna erbjuda vissa olikheter. Hästkliniken är i Stockholm vida rikare än i Skara, då deremot antalet af de nötkreatur, som vårdas vid inrättningen i Skara, är större än i Stockholm. Jag vet visserligen, att den ambulatoriska kliniken, som härvid jemväl äfven bör tagas i betraktande, är större i Stockholm än i Skara, men jag har hört anmärkas att just denna ambulatoriska klinik icke skulle der vara nog tillgodosedd och jag tror dessutom, att om man tager hänsyn till antalet underhållna djur inom de särskilda länen, denna klinik bör kunna anses komma att antaga större omfattning i Skara än i Stockholm. Jag finner nemligen att, om jag sammanlägger yttnethället för Stockholms stad och län, får jag en ytvidd af 61,645 kvadratmil emot 71,152 kvadratmil för Skaraborgs län. På hvarje kvadratmil inom Stockholms stad och län belöper sig 355 hästar öfver 3 år, 30 hästar under 3 år, 1,054 äldre nötkreatur, 209 ungnöt, 261 svin och 735 får. Inom Skaraborgs län åter belöper sig på hvarje kvadratmil 299 hästar öfver 3 år, 54 hästar under 3 år, 1,428 äldre nötkreatur, 470 ungnöt, 332 svin och 1,073 får. Då sålunda antalet af nötkreatur och får per kvadratmil inom Skaraborgs län är nära i banko mot inom Stockholms stad och län samt antalet af öfriga husdjur, utom hästar, som statistiska tabellerna upptaga, äfven der är större, framgår deraf klart, att kliniken för alla slag af husdjur, utom hästar, bör vid för öfrigt lika förhållanden blifva större i Skara än i Stockholm. Jag tror således, att den olika klinik, som kan erbjudas för dessa båda anstalter, talar för bibehållandet af de båda läroverken.

Jag skulle följaktligen för min del helst önska två fullt likställda läroverk, men då komitén och Kongl. Maj:t icke föreslagit något sådant, utan hemställt om inrättande af ett lägre och ett

Veterinärundervisningens
ordnande
(Forts.)

Veterinärundervisningens ordnande.
(Forts.)

högre läroverk, det ena för utbildande af första klassens veterinärer och det andra för andra klassens veterinärer, har jag, för min del, ehuru ogerna, slutit mig till det af komiterade sålunda framställda förslag. Det som för mig härvid varit bestämmande är att jag tror att förr eller senare och troligen inom kort de tvänne olika ställda läroverken skola, ifall det nu föreliggande förslaget antages, blifva likställda. Den hufvudsakliga skillnaden emellan de båda läroverken tyckes nemligen bestå i fordringarne för inträdesexamen. För att antagas såsom elev vid läroverket i Skara skulle fordras att innehafva kunskapsmått, motsvarande det för uppflyttning till 6:te klassen af statens elementarläroverk, då deremot för inträde vid läroverket i Stockholm fordras att hafva aflagt maturitetsexamen. Jag föreställer mig likväl, att detta sistnämnda stadgande, tillkommet på grund af Riksdagens skrifvelse till Kongl. Maj:t. icke kan hafva lång framtid för sig. Jag underskattar visserligen icke bildningens betydelse äfven för den veterinära undervisningen, men jag fruktar, att, om man ställer alldeles för stora anspråk på veterinärerne och icke gifver dem fördelar, motsvarande det arbete, som man af dem för deras utbildning fordrar, man icke skall komma till det mål man äsyftar, nemligen att få de för yrket lämpligaste personer, liksom man alltid derigenom skall erhålla ett otillräckligt antal veterinärer. Maturitetsexamen, såsom vilkor för inträde, och derefter en fyra-årig kurs vid veterinärläroverket äro vilkor, som synas mig innebära en ganska liten lockelse att gå in på veterinärens i ekonomiskt hänseende föga lysande bana. Så länge derföre detta stadgande kvarstår, kommer elevernas antal förmodligen att blifva ganska ringa och ej af bästa beskaffenhet. Men när detta vilkor, såsom jag föreställer mig, förr eller senare kommer att bortfalla, och om då fordringarne för inträde vid de särskilda läroverken sättas lika samt i följd deraf den veterinära undervisningen också säkerligen kommer att ordnas på samma sätt, då vore det mål jag äsyftar för veterinärväsendets höjande i vårt land, eller 2:ne likställda läroverk, uppnådt. Må vara, att man med afseende å läroverket i Stockholm väl anser, att studentexamen icke vidare skall fordras för inträde, men bestämmer dessa fordringar till ett kunskapsmått, motsvarande det för utgång från 6:te klassen af statens elementarläroverk, hvad hindrar väl då att äfven med afseende på läroverket i Skara höja fordringarne derhän. Skulle det deremot visa sig, hvilket jag beivflar, att det vore nödvändigt för bildandet af skickliga veterinärer att bibehålla maturitetsexamen såsom vilkor för inträde derstädes, kunde ju ett sådant stadgande införas jemväl med afseende å Skara veterinärläroverk.

Man har — och äfven Utskottet har gjort det — såsom en anmärkning emot förslaget om bildandet af denna andra klass veterinärer anfört, att de hafva föga utsigt att få någon sysselsättning samt att de icke kunna stå allmänheten till tjänst för billigare pris än första klassens veterinärer, och man har derföre ansett hela förslaget förkastligt. Jag är visserligen ingen vän af två slags

veterinärer, men jag tror dock, att det finnes ett tillräckligt stort fält för andra klassens veterinärer att verka på. Det enda, hvarifrån de äro uteslutne, är tillträde till statens tjänster, och dessa äro ganska få till antalet. Vi hafva nemligen nyss bestämt läsveterinärernas antal till 32, hvarförutom finnas omkring 40 militära veterinärer, och då komitén ansett ett antal af 300 veterinärer vara erforderligt för landets behof, återstå således omkring 200 veterinära befattningar hos hushållningssällskap, landsting, kommuner och enskilda personer, till hvilka 2:dra klassens veterinärer hafva full kompetens. Jag tror således, att det finnes ett ganska rikt fält äfven för desse att kunna försörja sig, hvartill kommer, att den mindre kostnaden för deras utbildning kan göra, att, när de komma ut i världen, de kunna nöja sig med en mindre aflöning än de, af hvilka man fordrar maturitetsexamen.

Utskottet har ytterligare sagt, att det anser, att ett veterinärinstitut är för landet tillräckligt, och att läroverket i Skara borde endast såsom hofbeslagsskola bibehållas. Jag tviflar dock på, att man genom en sådan anordning fullgör testators mening, ty med hofslagare afsågs den tiden något helt annat än nu, och jag tror derföre, att man illa motsvarar hans syfte, om man, med begagnande af dessa ord i dess närvarande betydelse, bildar af läroverket i Skara en anstalt, som icke kan verka för det ändamål, som testator med sin donation afsett. Dessutom är Skara mindre lämpligt just för en sådan skola, emedan tillgången på hästar der är mindre än i Stockholm.

Vidare har Utskottet sagt, att det af komiterade framställda förslag med afseende å ordnandet af undervisningen vid veterinärinrättningen i Skara «synes hafva sin yttersta grund i bemödan- det att förskaffa denna inrättning någon verksamhet vid sidan af veterinärinstitutet.» Ja, detta är sant, men jag vet icke hvarför man, när man har en anstalt färdig att göra tjänst, bör lemna den i saknad af de medel, som erfordras för att anstalten skall kunna verka för sitt ändamål. Jag tror icke, att det ligger något orätt deruti, att man önskar förskaffa denna inrättning en sådan verksamhet till landets fromma, helst det kan ske genom ett så ringa belopp, som af Kongl. Maj:t nu fordras.

Man har ytterligare, såsom ett skäl emot inrättandet af ett fullständigt läroverk i Skara, åberopat det ringa antal elever, som nu finnes der. Det är sant, att antalet är mycket lågt, men detta är icke heller att undra på efter de vexlande öden, som veterinärinrättningen i Skara undergått. Så länge de derifrån utexaminerade eleverna kunde på grund af underdånig ansökan erhålla full legitimation såsom veterinärer, var läroverket besökt af ett jemförelsevis ganska stort antal elever, men då detta med studentexamens införande såsom vilkor för inträde vid institutet i Stockholm upphörde, afgingo vid slutet af vårterminen 1872 alla eleverna från läroverket. De återkommo visserligen kort derefter, då de sågo en förhoppning att något skulle göras för att läroverkets ställning skulle blifva bättre, men då Riksdagen afslog Kongl.

Veterinärundervisningens ordnande.
(Forts.)

Veterinär-
dervis-
ingens
ordnande.
(Forts.)

Maj:ts i sådant afseende gjorda framställning, lemnade de åter läroverket, och för närvarande finnas der endast två elever. Detta är ett ringa antal, det är sant, men betraktande af den ringa lön, som väntar dem för deras arbete (de utexamineras endast till hofslagare eller en 4-årig kurs) torde det icke vara att undra på att förhållandet är sådant. Det är också naturligt, att under ett så provisoriskt tillstånd, som det nuvarande, ingen vill begagna sig af undervisningen derstädes. Men förse läroverket rikligare med lärare, låt undervisningen blifva ordnad på samma sätt som vid institutet i Stockholm — och dertill lemnar det af Kongl. Maj:ts åskade anslagsbeloppet tillgång — och jag tror, att förhållandet skall blifva jamnorkunda. Det antal veterinärer, som komiterade ansett behöfliga för vårt land och hvarpå komiterade stödt sin åsigt om behovet af undervisningsanstalter, är 300. Jag vet visserligen, att detta antal är högre än det som verkligen finnes, men det är dock jämförelsevis ganska lågt, om jag jemför det med förhållandena i våra grannländer, till exempel Danmark. Vid en sådan jämförelse finner jag, att, om jag här skulle beräkna ett lika stort antal djur på hvarje veterinär, som der är förhållandet, vi skulle behöfva, i stället för 300, åtminstone 600 veterinärer. Jag är också öfvertygad, att när sådana åtgärder blifvit vidtagna, att skicklige veterinärer i tillräckligt antal utbildas, antalet skall komma att växa snabbt.

På und af hvad jag nu anfört får jag vördsamt anhålla, att Kammaren, med bifall till mom. c och d, men med afslag å mom. b, måtte för sin del besluta, att Riksdagen, med godkännande af Kongl. Maj:ts förslag till ny utgiftsstat för veterinärläroverket i Skara, skulle å extra stat för år 1876 dertill anvisa 12,900 kronor.

Grefve Beck-Friis: Det förhåller sig verkligen så, som siste talaren sagt, att det är femte eller sjette gången, som denna fråga föreligger till behandling i denna Kammare, och jag får säga, att några nya skäl hafva icke tillkommit under de år, som förflutit; men då jag tillhör Sats-Utskottet, anser jag mig böra med några ord besvara hvad som af den siste talaren blifvit anfördt för bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Om det nu vore fråga om att inrätta två med hvarandra likställda läroverk för den veterinära undervisningen, skulle man möjligen, i likhet med den siste talaren, finna det vara skäl att hafva två sådana läroverk, hvarigenom en taffan kunde uppstå dem emellan; men det är också den enda fördelen, som derigenom skulle uppstå, ty det är gifvet, att med det ringa antal veterinärläkare, som vårt land behöfver, är det tillräckligt, om ett enda veterinärläroverk finnes. Efter komiténs beräkning, skulle behovet af veterinärläkare uppgå till 10 å 12 om året, och med en fyraårig kurs skulle det blifva 40 å 50 elever vid läroverken. Vid institutet här i Stockholm är beräknadt utrymme för detta antal, och således behöfver man icke för detta ändamål 2 läroverk. Frågan föreligger dock icke i denna form, ty här är icke afsedt att göra två likställiga veterinärinstitut: inträdes-

fordringarne vid de båda instituten äro icke lika och kompetensen icke heller densamma för de utexaminerade veterinärerne. Här är fråga om att fortfarande hafva veterinärundervisningen så stäld, att eleverna från de särskilda läroverken skulle bilda två olika klasser, af hvilka den ena skulle hänvisas uteslutande till den enskilda praktiken, men den andra dessutom vara berättigad till inträde i statens tjänst. Så är redan nu förhållandet, i det de elever, som utgått från Skara, visserligen äro oförhindrade att egna sig åt den enskilda praktiken, men icke kunna vinna anställning i statens tjänst. Genom den föreslagna förändringen skulle icke deras kompetensvilkor på något vis förbättras, utan de skulle fortfarande vara utestängda från statens tjänst. Den enda skilnaden skulle blifva, att några flere lärare komme att tillsättas, men examensfordringarne har jag icke sett skulle komma att höjas. Det skulle således blifva en större kostnad, men icke någon förändring i dessa elevers ställning, och det är då icke sannolikt, att tilloppet till detta läroverk skulle blifva större än förut. Vi veta, att vid läroverket i Skara fans, enligt sista redogörelsen, ingen enda elev, och i år äro der blott två. Är det väl då riktigt att staten för ett sådant fåtal — ingen eller två — ytterligare ökar sina kostnader i detta afseende. Staten betalar för närvarande till läroverket i Skara 4,500 kronor, och Kongl. Maj:t har nu åskat en förhöjning i detta anslag af 12,900 kronor. Jag tror icke det kan vara skäl att göra denna uppoffring. Man har visserligen sagt att de elever, som utgå från Skara, skulle vara bättre, emedan kliniken för nötkreatur är bättre i Skara än i Stockholm. Men om siffror afven i detta fall tala, finner man, att ett större antal djur finnes i Stockholm, och detta i följd af den ambulatoriska kliniken, hvarjemte antalet hästkreatur är större i Stockholm än i Skara. Då nu så är förhållandet, att läroverket i Skara fortfarande blott skulle utbilda andra klassens veterinärer, och det af erfarenheten visat sig, att det icke kan vara något lockande att ingå på denna bana, tror jag icke, att det är skäl, att staten ytterligare bör öka sina kostnader för denna sak, allra helst som tilloppet af elever i Stockholm är så ringa, att antalet blott är 16, i stället för att det kunde vara tredubbla antalet.

Jag yrkar bifall till Utskottets betänkande.

Herr Hedlund: Det är icke minst det historiska intresset, som drifver mig att anhålla att få yttra några ord till förmån för veterinärinrättningen i Skara. Det var två stora olyckor i afseende på utbruten kreaturspest, som framkallade detta läroverk. Det var, såsom bekant, den stora pesten i medlet af förra århundradet, som gaf anledning till att, på Linnés förslag, skicka ut en svensk man till främmande länder. Denne man var Hernqvist, som derefter, på Gustaf III:s befallning, hufvudsakligen grundade det första veterinärläroverket i Skara, och sedan han i många år verkat der, gjorde han af kärlek till inrättningen en donation till densamma. Detta var år 1808. Sedermera väcktes uppmärksam-

Veterinärundervisningens ordnande.
(Forts.)

Veterinärundervisningens ordnande.
(Forts)

samheten på, att det vore gagneligt att hafva en veterinärinrättning i Stockholm, och så förflyttades, på förordnande, föreståndaren för veterinärinrättningen i Skara, den icke minst för sin originalitet bekante Nordling, till Stockholm och grundade Stockholms veterinärinstitut. Det var naturligt, att veterinärinstitutet i Stockholm till följd af de stora resurser, som här funnos, och den stora verksamhet det hade, intog ett mycket framstående rum. Dottern växte modren allt mer och mer öfver hufvudet; men hon nöjde sig icke dermed, hon ville till och med icke tillåta den vördnadsvärda modren att lefva. Om det någonsin gälde tillämpning af den bekanta satsen: "*att icke kunna lefva och icke få dö*", är det väl i afseende på veterinärinrättningen i Skara. Men det fans dock en lifskraft, som uppehöll detta läroverk, och det var det brinnande nitet hos lärarne der för de studier, åt hvilka de hade egnat sig. Detta uppehöll lifvet vid läroverket i Skara. Vill man jemföra detta lif vid de båda läroverken på basen af det antal lärjungar, som från dem utgått, tror jag, att jemförelsen blir lika ogynsam för dem båda; och söker man efter orsaken, hvartöre vårt land producerar så få veterinärläkare, tror jag, att det är hufvudsakligen den svaga ekonomiska ställning, som de hafva, och man skulle med rätta kunna tillägga, att de icke äro tillräckligt uppskattade af allmänheten. Det behöfs måhända en ny erfarenhet, lik den vi inhemtade under 1700-talet, för att lära oss fatta hvad denna vetenskap betyder och för att inse, att en sparsamhet på detta område är högst betänkelig, emedan de förluster, som kunna inträda vid en större kreaturssjukdom, uppväga mångdubbelt hvad man idetta afseende har sparat. Jag har mina sympatier för Skara och synnerligast derföre, att det är försedt med det yttre vilkoret för sin verksamhet, hvilket anstalten i Stockholm synes sakna, då man begär icke mindre än 600,000 kronor för uppförande af ett palats för detta läroverk, från hvilket endast en eller två elever om året hafva utgått. Jag vet icke något läroverk i vårt land, som har sträckt sina fordringar så långt; och jag tycker, att man allt för väl kunde se tiden an för att erfara, om detta läroverk fungerar bättre än förut. Läroverket i Skara har emellertid dessa yttre hjälpmedel för sin verksamhet, och då mådetsamma sättas i förmåga att rätt kunna använda dem. Det är naturligt, att om man ställer dessa två läroverk i den ojemna ställning mot hvarandra, att det ena får utexaminera fullständiga veterinärer, men det andra icke, så har man gifvit det ena en företrädesrätt framför det andra, som tillbakasetter detta senare. Profvar man nu, hvori orsaken till denna olika kompetens skulle ligga, blir man något förvånad. Är det derför, att lärokurserna för studierna i Stockholm skulle vara längre än i Skara? Nej! lärokurserna skulle blifva desamma vid båda läroverken; men hvori ligger då skilnaden? Jo! vid läroverket i Stockholm skulle det fordras för inträde ett par års längre kurs vid elementarläroverken. Då frågas: finnes det någon förberedande undervisning vid elementarläroverken för veterinärbildningen? Derpå svarar man, att det är ett högre mått af allmän bild-

ning, som kan göra dem mera kompetente för — hvad? Jo! för att blifva — djurläkare. Detta innebär, enligt min åsigt, en besynnerlig motsägelse. Jag är visserligen vän af allmän högre bildning, ehuru jag icke tror, att den bör uppmätas på examensbetygens skala; men när det gäller en beständ kompetens för ett praktiskt yrke, ber jag att få föredraga den skicklige smeden framför smedestudenten, den skicklige djurläkaren framför djurläkaren-studenten. Då den skicklige djurläkaren behöfves, frågar man icke efter studentbetyget utan efter djurläkarebetyget. Jag ser icke den ringaste grund för denna skilnad, men väl en gärd åt det falska föreställnings-sätt, som enligt min åsigt varit länge rådande och som jag förut många gånger sökt att bekämpa, nemligen att vilja drifva alla människor, som skola ut i lifvet, att taga studentexamen. Jag skulle, om jag icke misstager mig, vilja se en anledning till, att institutet i Stockholm varit så litet besökt, just i den omständighet, att studentexamen varit för inträde der föreskrifven. Jag kan således icke se något skäl, att inrättningen i Skara, om lärokurserna der blifva desamma som vid institutet i Stockholm, skulle få olika kompetens för sina elever; och i det jag således förenar mig med dem, som önska, att veterinärrättningen i Skara må erhålla de anslag och lärarekrafter, som göra det möjligt att utbilda fullständiga veterinärläkare, tillägger jag icke som ett yrkande, men som en önskan, att vi snart måtte från Kongl. Maj:t få emotse en proposition, att denna orimliga kompetensskilnad måtte upphöra.

Jag anhåller att få instämma i det yrkande, som Grefve Sparre framställt.

Herr Brun: Det ihärdiga motstånd emot veterinärrättningen i Skara, som vid riksdagen gjort sig gällande, visar ganska väl att det icke är så likgiltigt för orten, om denna anstalt finnes eller icke. Jag har förut här vid ett och annat tillfälle sagt min mening i denna sak och jag har sedan dess icke haft anledning att ändra min öfvertygelse. Ännu mindre kan jag gilla de förslag, som på sista tiden framkommit i denna fråga. Jag håller nemligen före, att om man hade blott *ett* veterinärläroverk, och detta förlagdt i Stockholm, skulle denna inrättning blifva till sina följder ganska ensidig, så att den icke motsvarade en större del af landets behof, och ensidig äfven i det fall, att den egentligen skulle bilda veterinärläkare, hvilka blefve skicklige i behandlingen af hästar. Man kan deremot anmärka, att, om veterinärundervisningen skulle helt och hållet förläggas till Skara, densamma blir ensidig i ett annat afseende, nemligen att der egentligen komme att bildas veterinärläkare, som företrädesvis voro skicklige i behandlingen af hornboskap och sådana hästar, som lefva under de förhållanden, som äro vanliga på landsbygden! Men för att undvika dessa båda, hvar för sig ofördelaktiga saker, synes det mig vida mindre betänkligt, att staten uppoffrar medel för två läroverk, än att landets jordbrukare skola vara i mistning af en ändamålsenlig och väl behöflig veterinärläkarehjelp. Mig synes således, att det lyckligaste vore,

Veterinärundervisningens
ordnande.
(Forts.)

Veterinärundervisningens ordnande
(Forts.)

om Riksdagen komme till det beslut, att två läroverk skola finnas, det ena i Stockholm och det andra i Skara; men i sådant fall fordras, enligt min åsigt, ovilkorligen, att dessa läroverk skola ställas i full paritet med hvarandra. Fordringarne för inträde i båda dessa läroverk måste derföre vara aldeles lika. I detta hänseende är jag af samma åsigt med dem, som anse, att det både i teori och praktik är olämpligt att för inträde vid dessa veterinärläroverk fordra studentexamen, och att det är tillräckligt, om eleverne hafva genomgått 5:te eller 6:te klassen vid elementarläroverken. Jag tror, för min del, att icke någon student, utrustad med goda förmögenheter, gerna gifver sig in på den veterinära banan, ty han har vanligen bättre vyer för sin framtid; och att bland dessa mindre väl utrustade studenter välja föremålen för veterinärläroverken, tror jag är mindre lämpligt, än att taga dessa från de lägre klasserna i elementarläroverken.

Om två likställiga veterinärläroverk skulle inrättas, blir utan tvifvel den praktiska följden den, att de veterinärläkare som utbildas i Stockholm, blifva skickligare i behandlingen af ädlare hästar, hvilket ju alltid är en fördel exempelvis för våra kavalleriregementen, men för jordbrukarne är det säkerligen bättre att få veterinärläkare, som hafva praktisk vana att behandla boskap och hästar, som lefva på landet!

Jag får på grund häraf instämma i Grefve Sparres yrkande.

Grefve Mörner, Carl Göran: Den komité, som handlagt denna fråga, har haft den åsigt, att *ett* veterinärinstitut skulle för landet vara tillräckligt. Samma åsigt har äfven förut uttalats af de auktoriteter, som hafva behandlat nämnda fråga, och Kongl. Maj:t har också ansett, att *ett* institut skulle under en längre tid kunna lemna det erforderliga antalet af elever; men, allt detta oaktadt, vill man nu hafva *två* institut, och föreslår att det ena institutet skall blifva ett lägre, der det skulle utbildas personer med mindre färdigheter och äfven mindre kunskapsmått i veterinärt hänseende. Emot detta komiténs förslag har Sundhetskolegium i sitt utlåtande, såsom jag tycker, på ett allvarligt och öfvertygande sätt uttalat sig. Den tanken synes mig också ligga nära, att det icke är ändamålsenligt att hafva veterinärläkare, som äro utbildade efter olika principer och icke ega samma kunskapsmått. Sundhetskolegium, som uttalat den åsigt, att numera någon indragning af veterinärrättningen i Skara icke torde allvarligen i fråga komma, har derföre påyrkat, att båda läroverken borde utbildas till likställda *fullständiga* läroverk. Detta förslag kan visserligen hafva åtskilligt, som talar för sig, så vida hufvudsaken vore, icke att ställa så till att med minsta kostnad det ändamål skulle vinnas, som afses, eller att förse landet med behöfligt antal veterinärer, utan att emellan de båda läroverken ästadkomma en täflan, på hvilken man lagt särdeles vikt. Men denna täflan, huru skulle det gå med den, om den skulle ega rum under de förhållanden, som i Kongl. Maj:ts proposition äro förutsatta, nemligen att det ena läroverket skulle

täfla i att åstadkomma sämre elever, med mindre kunskapsmått än det andra; och olämpligheten häraf tycker jag, för min del, att Sundhetskollegium tydligt visat. Andra hafva trott, att man borde af pietet för Hernqvist bibehålla två veterinärinstitut. Jag skattar visserligen ganska högt Hernqvists förtjenster och vill icke annat än erkänna dem, men att de skulle vara af den art, att man äfven i sekler skulle vara förbunden att till heder för hans minne göra den ena pekuniära uppoffringen efter den andra, kan jag, för min del, icke gå in på. Det institut, som är anlagdt här i Stockholm, kan väl, äfven det, icke annorlunda anses än såsom en produkt af det utsäde, hvilket Hernqvist i tiden gjort. När man undersöker, hvartill de inkomster uppgå, som veterinärläroverket i Skara hemtat från den Hernqvistska donationen, äro de i jemförelse med de bidrag, som staten skall lemna, verkligen så ringa, att man i allmänhet icke gerna gör upp en sådan affär. Dessutom härleder sig väl icke heller allt som nu hör till Skara veterinärläroverk från Hernqvists donation; ty det synes af komiterades betänkande, att den hufvudsakliga egendomen, som föreståndaren innehar, utgjorde för Hernqvist prebendejord i hans egenskap af lektor vid Skara gymnasium. Huru denna egendom sedan kommit att tillhöra donationen, vet jag icke. Jag tror alltså, att det skulle vara ett allt för stort slöseri med statens medel att vilja inrätta två fullständiga veterinärinstitut, och å andra sidan, att det är ett misstag att inrätta två sådana med olika kompetensvillkor. Det blir uppenbart till skada för institutet i Stockholm, om man sätter lägre kunskapsfordringar på de elever, som få mottagas i Skara, och det är till skada för allmänheten att från Skara få veterinärer, som medelats en mera ofullständig undervisning, då allmänheten kunde från Stockholm förses med fullt dugliga sådana. Jag hyser i viss mån samma åsigt, som flere talare yttrat, att de för institutet i Stockholm fastställda fordringarne för inträde äro kanske för stora; men om så visar sig vara förhållandet, är ingenting lättare än att ändra stadgandet härom. Man torde emellertid nu böra först något afvakta tiden för att se, hvad verkan kan blifva af den förhöjning, som i afseende på veterinärläkarnes aflöning är dels föreslagen och dels redan bifallen. Denna Kammare har ju redan höjt aflöningen för läsveterinärerne; vi veta också, att Riksdagen bifallit Kongl. Maj:ts förslag, att äfven för de militäre veterinärläkarne ej obetydligt höja aflöningen. Det vore således kanske skäl att först se hvad verkan dessa åtgärder kunna medföra, innan man gör någon förändring i nu gällande föreskrifter angående inträdesfordringarne vid veterinärinstitutet i Stockholm, som väl kunna synas den oinzigde nog stränga, men vid hvilka dock så väl komiterade som Kongl. Maj:t fasthålla. Den talare, som först yttrade sig till förmån för ökad anslag åt veterinärläroverket i Skara, förklarade, att han icke var vän af två klasser af veterinärläkare, men att han trodde, att det ändock vore skäl att bifalla den Kongl. propositionen. Härvid torde dock böra erinras, att den utsigt till verksamhet, som var beredd för denna andra klass veterinärläkare, är, enligt Kam-

Veterinärundervisningens ordnande.
(Forts.)

Veterinärundervisningens ordnand.
(Forts.)

marens beslut, borttagen derigenom, att det icke skall finnas några sådana andra klassens veterinärläkare, och detta tror jag var särdeles lyckligt, när det är emot all erfarenhet stridande att vilja placera svagt aflönade veterinärläkare just i de orter, der de ej skulle kunna påräkna vinstgivande praktik. På sådana orter har man, för att förmå någon läkare att der söka anställning, måst bereda provinzialläkarne förhöjd aflöning, i förhållande till deras vederlikar på andra orter, och jag nästan anar, att det skall komma att gå på samma sätt med veterinärläkarne. Äfven de måste kunna påräkna så pass aflöning eller inkomst, att de kunna lefva. Det är således icke för att skaffa ämnen till denna andra klass veterinärer, som det nu mera är nödvändigt att hafva qvar läroverket i Skara, sådant det är föreslaget; deremot finnes för läroverket i Skara, om det icke anser det allt för mycket under sin värdighet, ett rikt fält att gagna landet, om det behagar utbilda hofslagare.

Enligt det nya förslaget för arméns löneroglering, behöfvas för arméns räkning icke mindre än femtiofem sådane, hvartill kommer det icke ringa antal, som landet i öfrigt kan använda, och jag tror derföre att, om Skara läroverk vill vända sin verksamhet åt detta håll, så har det ett stort fält för sig öppet, hvarå det kan på ett framstående sätt gagna landet. Bland andra skäl, som här blifvit anförda, har äfven varit, att Skara läroverk skulle hafva så mycket rikligare tillgång på material i fråga om nötkreaturs sjukdomar; hvaremot institutet i Stockholm skulle hafva företräde med afseende på hästkreatur. Om vi se på de nyligen till oss utdelade berättelser från båda dessa läroverk, så visar det sig, att vid institutet i Stockholm de nötkreatur, som utgjort föremål för institutets kliniska verksamhet, då man sammanräknar alla de olika slagen af denna verksamhet, belöpa sig till ett antal af 1,117, hvaremot i Skara, om man till att börja med icke vill räkna andra än dem, som varit värdade på sjelfva inrättningen, finner antalet utgöra 174 samt om man härtill lägger kommande och gående samt sådana, hvilka blifvit utom inrättningen värdade eller besigtigade så väl af inrättningens lärare som af dess elever, erhålles ett belopp af 6 å 700. Antalet af vid Stockholms veterinärinstitut och genom dess lärare behandlade sjuka nötkreatur är således icke underlägset det, som inrättningen i Skara kunnat prestera. Men då i allmänhet sjuka nötkreatur icke kunna transporteras lång väg, utan läkaren måste förflytta sig till dem, och vid den ambulatoriska kliniken i Stockholm alltid iakttagas att läraren, allt som det låter sig göra, är åtföljd af en eller flere elever, hvilka sålunda få tillfälle att på stället se de sjuka djuren, blir undervisningen härigenom långt mera lärorik.

Den talare, som hade ordet näst före den siste, anförde såsom skäl för bifall till anslaget för Skara läroverk, att det skulle för veterinärinstitutet i Stockholm vara begärdt ett byggnadsanslag af 5 å 600,000 kronor. Jag vet icke hvarifrån han fått sistnämnda siffror; den förekommer åtminstone icke i Kongl. Maj:ts proposition, der det för uppförande af nya byggnader för veterinärinstitutet i

Stockholm begäres ett extra anslag af 498,324 kronor. En skillnad af 100,000 kronor är dock af den vigt att, när man citerar, man bör gifva akt derpå. Jag tror för min del att, med afseende på hvad sakkunnige och trovärdige män yttrat i denna fråga och med hänsyn till den hushållning med statens medel, som är nödvändig, man icke bör medgifva inrättandet af två fullständiga veterinärinstitut, och då lär det väl blifva Skara, som måste gifva vika.

*Veterinärundervisningens
ordnande.
(Forts.)*

Herr Berg: Ehuru den åsigt, jag i förevarande fråga omfattar, blifvit af ett par föregående talare uttalad, har jag ändock tillåtit mig att begära ordet dels för att tillägga något till det, som af dem blifvit anfördt, dels ock för att bemöta två talare, som yttrat sig mot Kongl. Maj:ts proposition i fråga om ny utgiftsstat för veterinärläroverket i Skara samt om förhöjning i anslaget till detta läroverk. Men innan jag det gör, vill jag nämna, att jag i hufvudsaklig mån delar de åsikter, som i denna fråga blifvit framställda af den ärade ledamoten från Göteborg, hvars fosterländska tänkesätt jag aldrig betviflat, ehuru jag i många hänseenden är af olika tankar med honom. Hvad sjelfva saken angår börjar jag med att bemöta hvad som blifvit yttradt af en ledamot af Stats-Utskottet, Grefve Beck-Friis, som sade, att här för närvarande icke vore fråga om att bilda två likställda veterinärläroverk. Om det också icke är fråga härom hvarken enligt den Kongl. propositionen eller i Stats-Utskottets betänkande, som, inom parentes sagdt, tyckes upphäfva all tanke på veterinärkunskapens spridande, så torde det dock vara Kammarens ledamöter tillåtet att yttra sig derom, huruvida det ej vore nyttigt att, i motsats mot hvad Kongl. Maj:t och Utskottet ansett, bilda två likställda veterinärläroverk, och i detta fall anser jag att den högt aktade ledamoten snarare gifvit bevis för den sats, som jag och många med mig liktänkande i detta afseende hylla. Grefve Mörner har behagat säga, att produkten af Hernqvists verksamhet vore veterinärinstitutet i Stockholm. Jag vågar påstå, att produkten af denne mans verksamhet och af den utmärkta frikostighet han visat, snarare är att söka i Skara, och skulle jag vilja logiskt tillämpa Grefve Mörners yttrande, så skulle deraf följa, att veterinärläroverket i Skara vore den produkt, som borde af Kongl. Maj:t och Riksdagen i främsta rummet bibehållas. Jag går dock icke derhän. Jag önskar icke såsom en motionär, att Skara veterinärläroverk skall blifva det uteslutande läroverket i denna branche, men jag vågar tro, att vi kunna hafva stor nytta af att två likställda läroverk i denna vetenskap finnas i landet. Just den omständigheten, att Kongl. Maj:t flera gånger till Riksdagen gjort framställning om anvisande af medel för utvidgning af veterinärinrättningen i Skara till ett fullständigt veterinärläroverk, fastän detta förslag nu blifvit frånträdt, att veterinärinstitutet i Stockholm, såsom saknande passande lägenheter, i sitt nuvarande skick icke anses motsvara sin bestämmelse, och att det allmänt anses behöfligt att hafva en veterinärinrättning, belägen

Veterinärundervisningens
ordnande.
(Forts.)

så att säga på landet, tyckes bevisa, att veterinärrättningen i Skara är förtjent af uppmärksamhet. Detta läroverk, som till följd af den Hernqvistska donationen kostar staten så ofantligt litet, bör väl då åtminstone ställas i jembredd med det veterinärläroverk, som härstädes finnes och hvars uppehållande kostar staten så ojemförligt mycket mera. Jag tror i likhet med en föregående talare att orsaken, hvarför elevernas antal i Skara nedgått, är den, att derifrån utexaminerade veterinärer icke hafva samma rättigheter, som de, hvilka utgå från veterinärinstitutet i Stockholm, en skilnad som, efter min tanke, icke borde finnas. Att detta senare institut det oakadt icke heller motsvarat de förväntningar, man hyst, tror jag kommer af den stora förändring i afseende på inträdesfordringar, som blifvit vidtagen. En yngling, som aflagt studentexamen, har i allmänhet större fordringar på lifvet än som af veterinäryrket tillfredsställas. Jag tror derföre, att det icke af en blifvande veterinärläkare bör fordras så stor utan en mindre grad af underbyggnad, och att således fordringarne för inträde vid Stockholms veterinärinstitut böra nedsättas från hvad de nu äro till hvad för inträde i veterinärläroverket i Skara är föreskrifvet, eller det kunskapsmått, som erfordras för utgång från femte klassen vid elementarläroverken. Att göra båda läroverken likställda äfven i afseende på inträdesfordringarne, tror jag vore för landet särdeles nyttigt. Här har blifvit sagdt, att veterinärrättningen i Skara borde bibehållas endast såsom hofslagareskola, men hvarföre då icke förr göra veterinärinstitutet i Stockholm, hvars hufvudsakligaste praktik består i vården om sjuka hästar, till en dylik skola?

Ehuru jag vet, att den punkt, som nu är under öfverläggning, endast afser Skara veterinärläroverk, har jag dock ansett mig ega rätt att yttra min åsigt om veterinärundervisningen i allmänhet, men då jag nu går att framställa yrkande, inskränker jag mig att, med återopande af hvad jag yttrat, anhålla om bifall till Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Herr von Koch. Ämnet är så pass uttömdt på den sida jag tillhör, att jag vill fatta mig helt kort. Jag instämmer i det af Grefve Sparre framställda yrkande, det vill säga jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition på det sätt Grefve Sparre föreslagit. Jag gör det dock under förutsättning, att, såsom *Sundhetskollegium tillstyrkt*, inträdesfordringarne blifva de samma vid båda veterinärläroverken och att kompetensen för derifrån utgående veterinärer blir lika. Mitt hufvudsakliga skäl för yrkande på likställighet mellan båda läroverken är det, som jag vid föregående tillfällen, då frågan varit för, framhållit, eller att båda inrättningarne äro behöfliga för fullständig veterinärbildning i vårt land. Den praktik, som eger rum vid besök på de ställen, der sjuka befinna sig, gifver troligen lika osäkra resultat för djurläkare, som den, enligt sakkunniga opartiska omdömen lemna för mennisko-läkare. Detta dels till följd af osäkerheten, huruvida meddelade dietiska och andra föreskrifter noggrant efterföljas, dels äfven emedan sjukdoms utveckling, använda läkmedels verkan m. m. icke i allmänhet kunna ut-

rönas, vid ett eller ett par besök, i en så allvarsam sjukdom, att aflägsse boende läkare tillkallas. För behandling på stället af tillräckligt antal nötkreatur ligger Skara läroverk ofantligt mycket bättre än Stockholms, i afseende på behandlingen särskildt af dyrbara *moderdjur* och unga *påläggsdjur*, som sällan förekomma invid Stockholm, en stor stad, der man hufvudsakligen afser mjölkproduktion, köper äldre nyburna kor och säljer dessa till slagt, när de hunnit utmjolkas och fetas. Deremot har Skara icke tillfälle att få en vidsträckt klinik beträffande hästar och passar således icke heller så bra till hofslagareskola som veterinärinstitutet i Stockholm, der tillgången på hästar är stor, och således äfven mera tillfälle till öfning och undervisning i skoning beredes. Jag inskränker mig, som sagdt är, nu att yrka bifall till Grefve Sparres förslag, under förhoppning, att hvad Sundhets-kollegium tillstyrkt i afseende på organisationen af dessa läroverk må snart blifva en verklighet. Vi kunna i detta hänseende icke framställa annat än underdåniga önsknningar, enär det helt och hållet faller inom gränsen för Konungens administrativa myndighet att bestämma såväl inträdesfordringarne som den kompetens, som bör tillkomma de utgående veterinärerne.

Veterinärundervisningens
ordnande.
(Forts.)

Herr Statsrådet Wennerberg: Veterinärväsendetsändamålsenliga ordnande inom riket har öfver ett fjerdedels sekel varit föremål för såväl Kongl. Maj:ts som Riksdagens uppmärksamhet. Flere Riksdagar hafva sysselsatt sig med detta ärende; tre komitéer hafva tid efter annan varit tillsatta, för att söka bringa denna för landet viktiga fråga till en god lösning. Under hela denna tid har det visserligen stått mindre väl till med veterinärväsendet inom riket, men sämre än under de sista åren har tillståndet dock aldrig varit. Jag säger detta icke med afseende på den undervisning, som lemnats, utan med afseende på det allt ringare och ringare antal veterinärer, som kunnat utexamineras, och på landets under tiden alltjemt växande kreatursstock.

Det fans en tid, då läroverket i Skara hade ganska många lärjungar, då antalet vexlade mellan 20 och 30, och då äfven det i Stockholm hade flere elever, än det nu vanligen har. Båda läroverken erhöello då instruktioner och reglementen; men det för veterinäranstalten i Skara utfärdade har alltsedan 1855 varit provisoriskt och af den beskaffenhet, att det icke kunnat utan skada för hela inrättningen efterlefas. Emellertid har olägenheten af denna instruktion till någon del afhjelpats derigenom, att Kongl. Maj:t, då han så funnit för godt, åt de från Skara läroverk utgångna eleverna meddelat dispens, hvarigenom de kunnat uppträda såsom legitimerade veterinärläkare. Denna anstalt hade nemligen icke rättighet att utexaminera andra än hofslagare, men väl att undervisa inom hela veterinärkunskapens område. När sedermera, på grund af Riksdagens begäran, inträdesfordringarne till läroverket i Stockholm höjdes, under det att reglementet för Skara läroverk förblef oförändradt, kunde man icke utan orättvisa mot

Veterinär-
undervisningens
ordnande,
(Forts.)

anstalten i Stockholm fortfarande legitimera eleverna från Skara genom dispenser, och detta blef anledningen till den stora minskning, som kort derefter inträffade, i lärjungarnes antal.

Man har gjort beräkningar öfver vårt lands behof af veterinärer — äfven den senaste komitén har gjort sådana — och man har kommit till siffran 300. För att fylla detta behof erfordras, säger man, årligen 12 å 15 utexaminerade veterinärer. Låt oss tillse, huru förhållandet varit i detta afseende på den sista tiden. Hvad främst angår det sista året, har då den ena anstalten utexaminerat *en* elev, den andra *ingen*. Under de näst föregående åren har antalet aldrig uppgått till den erforderliga siffran. Hvilka följderna häraf skola blifva är lätt att inse. — Men, jag frågar, skall verkligen det beräknade antalet kunna anses tillräckligt för landets behof? Har icke, under det välmågan i landet vuxit, äfven behofvet i detta afseende ökat? Vilja vi beräkna vårt behof af veterinärer efter samma grunder, som i de mest bildade kulturländer omkring oss tillämpas, nemligen att en veterinär är tillräcklig för ungefär 4,000 husdjur, då man antager att omkring hälften af dessa utgöras af småboskap, $\frac{1}{3}$ af häst kreatur och $\frac{2}{3}$ af nötboskap, så skulle vi behöfva minst ett dubbelt så stort antal, och detta antal kunde ändock icke anses fullt tillräckligt, till följd af de särskilda lokala förhållanden, hvilka äro egna för vårt land, nemligen dess stora utsträckning och glesa befolkning. När man nu såsom ett skäl emot bifall till den Kongl. propositionen åberopar att vi skulle hafva nog af ett institut, emedan antalet elever, som finnes eller behöfves, — jag vet ej rätt hvilketdera man menar — är så ringa, tror jag man mycket misstager sig. Redan ur denna synpunkt torde behöfvas två veterinärrättningar, ehuru jag medgifver, hvad komitén äfven omnämnt, att, om man *endast* tager hänsyn till antalet af veterinärer, som årligen böra utexamineras för att hålla veterinärernas antal uppe vid den beräknade numerären, *ett* läroverk vore tillräckligt.

En vigtig anmärkning, som äfven här blifvit framställd, är den, att det vore oriktigt att bilda två olika slag af veterinärer. Jag har uti mitt anförande till statsrådsprotokollet erkänt detta och yttrat, att "en dylik anordning saknade icke sina olägenheter" samt på ett annat ställe der sagt: "för min del skulle jag visserligen anse Sundhetskollégii förslag om de begge undervisningsverkens fullkomliga likställighet sins emellan vara den enklaste och lyckligaste lösningen af frågan", och detta är äfven nu min öfvertygelse; men man löser icke alltid en fråga, om man ensidigt håller på teorien eller det principiellt riktiga. Man måste understundom foga sig efter de faktiska förhållandena och erfarenhetens lärdomar och söka lösa dem så praktiskt som för tillfället är möjligt. Om man nu anser sig böra respektera Riksdagens begäran och Kongl. Maj:ts beslut att höja inträdesfordringarne vid institutet i Stockholm, så må man ju der icke rubba de nuvarande förhållandena, innan man sett, huruvida de stadgade inträdesfordringarne varit för det hela gagneliga eller ej; och jag vågar för min del

icke på förhand säga, om de blifva det eller icke, i synnerhet nu, då förhöjda löner synas komma att af Riksdagen beviljas veterinärerna. Det är ju möjligt, att på grund häraf, dessa fordringar hädanefter icke lägga hinder i vägen för erhållande af veterinärelever. Detta är dock lika fullt min tro. Då nu tillika skulle anordnas en annan veterinärinrättning, der helt andra vilkor hittills varit gällande, och jag icke kunde dela den åsigt, som gjort sig gällande med afseende på de höga inträdesfordringarne vid institutet i Stockholm, så ansåg jag det vara klokt och äfven öfverensstämmande med förhållandet i andra länder, att man der nedsatte dessa fordringar till det kunskapsmått, som meddelas i femte klassen. I Preussen, detta land, som är så angeläget att för erhållande af hvarje statens embete förkunskaperna skola vara högt upptrifna, har man icke satt inträdesfordringarne för veterinärelever högre än till hvad som motsvaras af sjetten klassens insigter vid våra läroverk. Det finnes derföre ett skäl till inrättande af två anstalter med olika inträdesfordringar, såsom Kongl. Maj:t föreslagit. Man har häruti velat se något vådligt; jag, liksom komiterade, ser deri något af omständigheterna påkalladt, något som förr eller senare skall visa hvilkendera är den rättaste metoden att erhålla tillräckliga och dugliga veterinärer.

Under tjugofem år hafva vi försökt lösa denna uppgift och ingen vågar ännu obestriddt säga, hvilka inträdesfordringarne rätteligen böra vara och hvilka de fordringar äro, som i allmänhet böra ställas på en utexaminerad veterinär. Vi kunna nu få en erfarenhet i det afseendet, som icke skulle blifva dyrköpt, men väl af största vinst för landet. Sjelfva den speciela kursen eller egentliga veterinärkursen är vid båda läroverken lika lång, och man kan således icke vänta från det ena läroverket, såsom från ett ofullständigt, mindre användbara veterinärer än från det andra, såsom mera fullständigt. Den egentliga skilnaden kommer att ligga deri, att eleven vid det ena institutet har en högre humanistisk bildning än den vid det andra, hvarigenom han sedan, såsom praktiserande, kan för sin person draga större fördel. För öfrigt är jag visst icke den, som nekar de allmänna, högre elementarstudiernas stora betydelse för hvilket yrke som helst: men medgifvas måste väl, att man går för långt, då man för hvarje kall i staten fordrar samma förkunskaper. En reaktion har i detta afseende inträdt i andra länder, och det är tid att så sker äfven hos oss, ty man begär af allmän bildning ändock något helt annat af den ene medborgaren än af den andre, allt efter deras olika ställning i samhället.

Då jag nu sökt bemöta de två egentliga inkast, som blifvit gjorda af Sundhetskollegium och som af åtskillige talare här upprepats, vill jag å andra sidan söka framhålla den positiva betydelsen af att, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, hafva två läroverk, äfven med skilda inträdesfordringar. En vikt ligger då främst i den tälflan, som derigenom uppstår. Men, säger man, här kan ingen

Veterinärundervisningens ordnande.

(Forts.)

täflan komma i fråga, då de båda läroverken icke äro likställda. Jag tror tvärtom, att just den omständigheten, att det ena läroverket, med högre inträdesfordringar, med rättighet för lärjungarne att söka anställning i statens tjänst, med rikare tillgång på undervisningsmateriel och lärarekrafter, finner ett annat mindre läroverk bredvid sig med lägre teoretiska fordringar och som för sina lärjungars utkomst företrädesvis kastar sig på den praktiska utbildningen af dem, skall uppfordra det förra att icke låta det senare ligga öfver sig i detta afseende; och detta mindre läroverk skall uppbjuda hela sin förmåga att icke gifva skäl för den opinionen, att dess alumner visserligen kunna bota kreatur, men icke umgås med bildade menniskor. Det ena skall således uppfordras att icke glömma de allmänna studierna; det andra att icke försumma det enskilda handtverket. Det är möjligt, att jag misstager mig häri, men min tro är, att man icke behöfver stå på samma plan med en annan, för att en täflan skall blifva möjlig; derpå se vi exempel i familjen, i skolan och i det allmänna lifvet.

Om man ser på behandlingen af denna fråga under de sista riksdagarne, så skall det säkerligen icke förundra någon, att departementschefen vågat äfven denna gång inför Kongl. Maj:ts föreslå, att en Kongl. proposition om veterinärväsendets ordnande skulle för Riksdagen framläggas; ty under de sista riksdagarne hafva besluten såväl med afseende på nybyggnad åt läroverket i Stockholm, som beträffande undervisningen i Skara, varit mycket obestämda. Vid 1873 års riksdag lemnade denna Kammare sitt bifall till Kongl. Maj:ts proposition angående veterinäranstalten i Skara, men den afslogs i Andra Kammaren. 1874 afslogs den ifrågasatta byggnaden för Stockholms läroverk i Andra Kammaren, men bifölls i den Första. Vid samma riksdag var det en ganska betydande majoritet i denna Kammare, eller 61 röster mot 22, som medverkade till beviljandet af anslaget till en smedja i Skara. Dermed uttalade Riksdagen, enligt mitt förmenande, den åsigten, att det borde finnas en veterinäranstalt derstädes. Man har visserligen sagt, och detta är i Utskottets motivering äfven nu framdraget, att detta skedde för att i Skara bilda en hofslagaeskola. Men detta är just det enda, hvartill veterinärrättningen i Skara icke duger, enär dertill fördras ett tillräckligt material af hästar, och sådant icke der finnes; och ojemförligt sämre lämpar sig äfven i varje annan ort inom landet för ett sådant ändamål än Stockholm, som i det afseendet är den förnämsta punkten i Sverige, hvarföre der också alltid bör finnas ett veterinärinstitut.

Vidare är det af stor vikt, att i ett till arealen så utbreddt land som Sverige sjukvårdsanstalter för kreatur finnas på mer än ett ställe, isynnerhet om det visat sig att dessa anstalter hafva haft förmågan att väcka förtroende för djurläkarens yrke, icke allenast inom den närmast liggande trakten utan vida längre omkring; och så har varit förhållandet med läroverket både i Skara och i Stockholm.

Slutligen tager jag mig friheten uttala den åsigten, att, om Riksdagen icke heller denna gång lemnar sitt bifall till Kongl. Maj:ts proposition, så riskera vi i hög grad att för den närmaste framtiden ställa landet nästan utan djurläkare. Och jag tror, att, om en större kreaturspest uppkomme, skulle landet beklaga, att det långt förut ej lemnats den ringa summa, hvarmed det möjligen kunnat köpa sig fritt från de förluster, det då med mångdubbelt större summor får betala. Saken är icke af obetydlig vikt, då man besinnar, att för vår landtbefolkning husdjuren utgöra dess egentliga rikedom.

Under sådana förhållanden och då jag, på grund af hvad som egt rum vid föregående riksdagar, har all anledning frukta, att, derest icke bifall lemnas åt hvad angående båda inrättningarna är föreslaget, eller åt såväl Kongl. Maj:ts proposition i afseende å läroverket i Skara som samma proposition i hvad den rör byggnaderna i Stockholm, resultatet blifver detsamma som förut — d. v. s. läroverket i Skara, med lärare, som uppbära lön af staten, men utan lärjungar, som häraf draga fördel, och institutet i Stockholm, försedt med många lärare, få lärjungar och utmärkt undervisningsmateriel, men i så otjenliga eller otillräckliga lokaler, att den undervisning, som goda lärarekrafter skulle kunna lemna, icke kan meddelas — vågar jag hemställa, huruvida icke Kammaren, med afseende på ett landets behof, hvars fyllande icke tål längre uppskof, ville lemna sitt bifall till förevarande Kongl. Maj:ts proposition i dess helhet.

Grefve Mörner: Det har lagts mycken vikt vid den rikare tillgång på material af nötkreatur, som trakten omkring Skara skulle hafva att erbjuda framför stockholmstrakten. Det torde då vara skäl att litet närmare granska den tabell, som finnes bifogad den senaste berättelsen om veterinärläroverket i Skara. I densamma finnas två kolumner, den ena med öfverskrift "*nottagna*" och den andra med rubriken "*friska*". I dessa kolumner förekomma, hvad nötkreaturen angår, följande anteckningar: kastrade 13, betäckta 56, förlösta 13, födda 13, observerade 1, och slutligen kvarstående friska till nästa år 21. Samman af de i den första kolumnen upptagna djur, hvilka emottagits, utgör 174, och af dessa hafva, efter hvad den andra kolumnen utvisar, 165 antecknats såsom friska.

Ser man åter på tabellen under rubriken "*kommande och gående*" så finner man der en summa af 114. Om jag nu tager hela summan 288 och derifrån afdrager ej mindre nyssnämnda 114 än ock de 56 betäckta, de 13 förlösta och de 13 födda nötkreaturen samt det observerade enda nötkreaturet afvensom de vid årets slut såsom inventarium kvarstående friska 21 djuren, eller tillsammans 218 nötkreatur, torde icke många flera verkligen sjuka blifva kvar än som varit sjukbehandlade i Stockholm, helst om man närmare fäste sig vid beskaffenheten af de för denna återstod uppgifna åkommor. När man således granskar denna tabell, tror jag att man skall

Veterinärundervisningens ordnande.
(Forts.)

Veterinärundervisningens ordnande,
(Forts.)

finna, att mycket af hvad som framhållits såsom viktigt försvinner eller förringas till sin betydelse. Jag nämnde förra gången, då jag hade ordet, att hela antalet nötkreatur, som behandlats i Skara, uppgått till emellan 6 å 700, men i anseende till mörkret på den plats, derifrån jag då yttrade mig, kunde jag ej rätt urskilja siffrorna; antalet utgör emellertid rätteligen 820. Man har sagt, att det skulle vara särdeles nyttigt att hafva en klinik i Skara, och visst måste medgifvas att det är mycket bra, att den elev, som varit derstädes, haft tillfälle se huru det gått till att låta betäcka åtskilliga kor, samt huru de blifvit förlösta och huru kalfvarne i sin första ungdom behandlats, men det torde dock icke vara alldeles nödvändigt att för meddelande af insigt i dessa saker hafva särskildt veterinärinstitut.

Det anfördes af Herr Ecklesiastikministern såsom en vigtig omständighet, att vid förra riksdagen en betydande majoritet röstade för inrättande af en smedja i Skara. Jag får räkna mig sjelf till denna majoritet, men skälet hvarför jag då röstade med densamma var verkligen, att behovet af denna smedja länge varit på det allvarligaste framhållet och att, då man ville vid Skara veterinärläroverk utbilda hofslagare, en sådan smedja syntes så mycket mera behöflig, som, i anledning af väckt förslag att smeder från olika delar af vstra Sverige skulle vid läroverket emottagas till undervisning rörande hofbeslaget, det svar erhållits från läroverket, att, så länge derstädes icke fans någon annan smedja än den gamla, endast två å tre smeder kunde der mottagas för att lära sig sko. Det var just för att detta veterinärläroverk skulle kunna utbilda sig i den för detsamma bestämda riktningen, nemligen till undervisningsanstalt för hofslagare, som jag och många med mig röstade för beviljandet af det för ändamålet begärda anslag. Om detta, såsom jag hört uppgifvas, varit så rikligt tilltaget, att det äfven lemnat tillgång till andra förbättringar i byggnadsväg vid läroverket, är det mig så mycket kärare. Det lades på Kammarens hjerta att noga besinna, huruvida icke landets båda veterinäranstalter borde bibehållas, med fästadt afseende på den fara, för hvilken landet kunde blifva utsatt genom brist på veterinärer. Jag delar fullkomligt den åsigt, att det är angeläget att taga frågan under allvarlig behandling och icke blott skjuta upp den ifrån den ena riksdagen till den andra; men jag hoppas, att om Andra Kammaren fattar enahanda beslut som denna Kammar i afseende på förhöjd aflöning åt läsveterinärer, så kommer detta, i förening med det redan fattade beslutet om förbättrad aflöning åt de vid armén anstälde veterinärer, att i väsendtlig mån bidraga till ökande af lärjungarnes antal vid ifrågavarande undervisningsanstalter, och om vidare Herr Ecklesiastikministern behagade utverka en sådan förändring, i afseende på nuvarande kompetensfördringar för inträde vid Veterinärinstitutet i Stockholm, som han tillkännagifvit sig anse vara ändamålsenlig, så är min öfvertygelse, att vi i detta fall kunna skåda framtiden någorlunda lugnt an.

Grefve Beck-Friis. Det har blifvit yttradt, att Stats-Utskottet beräknat ett för ringa antal veterinärer såsom för Sverige behöfligt. Jag ber med anledning deraf att få upplysa, att den för frågans behandling nedsatta komité beräknat, att ett antal af 300 veterinärer vore tillräckligt för landets behof samt att, för att veterinärernes antal må kunna hållas uppe vid denna nummer är, endast 12 eller högst 15 nya veterinärer årligen erfordrades.

Härvid är likväl att märka, att veterinärernes antal för närvarande utgör endast omkring 160, och att således ofvannämnda beräkning utgår från en nära nog dubbelt så stor siffra, som den nu för ögonblicket gällande. Med antagande likväl af denna fördubblade siffra och en 4-årig lärokurs skulle, som sagdt är, endast behövas samtidigt undervisas omkring 50 elever, eller just det antal som vid institutet i Stockholm kan undervisas. Der finnes således mer än tillräckligt utrymme för det antal elever, som för närvarande och i framtiden erfordras. Af Ecklesiastikministerns anförande framgick, att det egentligen var fordran på studentexamen för inträdes vinande vid veterinärinstitutet i Stockholm, som slog ihjel veterinärundervisningen, ty den hindrade, att antalet elever i Stockholm blefve tillräckligt stort, och att de från Skara utexaminerade veterinärer kunde erhålla samma kompetens, som tillkommer dem, hvilka utgå från Stockholm. Tag därför bort fordran på aflagd studentexamen och återställ förhållandena i Skara sådana de voro förut, så tror jag, att man skall kunna säga, att detta lägre läroverk i Skara och detta högre institut i Stockholm komma att arbeta under lika förhållanden, hvilket eljest icke kommer att ske. Förhållandet ändras icke dermed, att man ökar lärarekrafterna i Skara, genom anslående af några nya löner, och ombygger några hus i Stockholm. Då Riksdagen emellertid redan en gång skrifvit till Kongl. Maj:t i sådan syftning och det ligger i Kongl. Maj:ts händer att, om han finner för godt, vidtaga de åtgärder, som äro erforderliga för att vinna detta resultat, tror jag icke att Riksdagen nu har något annat att göra än att bifalla Utskottets förslag.

Slutligen ber jag att få nämna, att Herr Departementschefen, då han yttrade att Kammaren visat sin välvilja mot inrättningen i Skara, genom att anslå medel till en smedja, glömde att Kammaren afslog alla anslag till lärarekrafternas ökande derstädes.

Herr Montgomery Cederhielm: Jag har af en angelägen resa varit förhindrad att inom Stats-Utskottet deltaga i behandlingen af denna fråga, men hade jag vid densammans afgörande varit tillstädes, skulle jag icke hafva kunnat instämma i det beslut, som Utskottet här tillstyrker Riksdagen att fatta. Jag vill icke vidare ingå i frågan, hvarom tillräckligt blifvit yttradt, men det får jag dock säga, att det synes mig, att den summa, 12,900 kronor, som här är i fråga, är af den obetydlighet, att det verkligen skulle visa en allt för stor ligkiltighet för landtbruket och dess förkofran, om Kammaren skulle vägra detta lilla anslag till

Veterinärundervisningens ordnande. ett så nyttigt ändamål. Jag tillstyrker derföre bifall till Kongl. Maj:ts proposition, på sätt Grefve Sparre föreslagit.
(Forts.)

Herr Statsrådet Wennerberg: Jag vill blott med ett par ord besvara hvad af Grefve Beck-Friis blifvit anfördt.

Hvad beräkningen af det behöfliga antalet veterinärer beträffar, så har den blifvit uppgjord efter samma grund, som vid dylika beräkningars verkställande i de förnämsta af de oss omgifvande kulturländer är bruklig, och jag finner icke något skäl hvarför vi skulle stå efter dessa länder i detta afseende.

Beträffande yttrandet att genom borttagande af fordran på studentexamen för inträde vid veterinärinstitutet i Stockholm allt skulle vara hulpt och beredandet af likställighet mellan detta institut och veterinärläroverket i Skara lätt, så är det en glädje för mig att kunna deri instämma och jag ber att få hänvisa den, som härpå tviflar, till det Kongl. Maj:ts proposition i ämnet bilagda statsrådsprotokoll, sidan 28, der oförtydligt framgår icke blott att mina åsikter stämma öfverens med Sundhetskolegiij i fråga om olämpligheten af stadgandet om afgangsexamen såsom inträdesvillkor vid veterinärinstitutet, utan äfven att jag anser, att det kunskapsmått, som borde berättiga till inträde derstädes, lämpligen kunde sättas ned till hvad som erfordras för uppflyttning från den klass, der enligt nu gällande undervisningsplan för elementarläroverken kursafslutning kommer att ega rum, eller den femte. Men såsom jag redan nämnt, ansåg jag det icke för mig tillständigt att inför Kongl. Maj:ts tillstyrka en sådan nedsättning vid Stockholms veterinärinstitut, då på Riksdagens begäran inträdesfordringarne vid nämnda institut nyligen blifvit höjda, och jag icke på grund af tillräcklig erfarenhet vågar yttra mig om denna bestämmelses verkningar, helst det kan hända, att genom ökade löneförmåner åt veterinärerne, ynglingar, som tagit studentexamen, hädanefters skola finna sin räkning vid att inträda på denna bana. Slutligen nämnde Herr Grefven att jag, då jag talade om det beviljade anslaget till en smedja vid Skara läroverk, glömde att anföra, att den begärda tillökningen i lärarekrafter dock blifvit afslagen. Jag ber dervid att få bemärka, att jag endast velat påpeka, att Riksdagen genom det nämnda anslagets beviljande måste anses hafva gifvit tillkänna sin önskan, att veterinärläroverket i Skara ortfarande borde ega bestånd, ty om detsamma hade ansetts böra indragas, så hade väl intet anslag dertill bort gifvas.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad, yttrade Herr Grefve och Talmannen, att under den samma hade afgifvits följande yrkanden, nemligen: 1:o att de förevarande momenten skulle bifallas; 2:o af Grefve Sparre, att Kammaren, med bifall till mom. c och d men med afslag å mom. b. måtte besluta, att Riksdagen, med godkännande af Kongl. Maj:ts förslag till ny utgiftsstat för veterinärläroverket i Skara, skulle å extra stat för år 1876 dertill anvisa 12,900 kronor; samt 3:o af Herr Berg, att Kammaren,

med bifall till mom. c och d men med afslag å mom. b, skulle bifalla Kongl. Maj:ts i sistberörda moment omhandlade nådiga framställning.

Veterinärundervisningens ordnande (Forts.)

Härefter framstälde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till momenten, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, sedermera proposition på antagande af Grefve Sparres förslag, då svaren likaledes utföllo med många såväl ja som nej, och slutligen proposition på Herr Bergs yrkande, hvilken proposition besvarades med många nej jemte åtskilliga ja; hvaruppå, och efter det proposition på bifall till momenten ånyo blifvit gjord samt med många både ja och nej besvarad, Herr Grefven och Talmannen förklarade sig nu hafva funnit ja öfvervägande; flere ledamöter begärde votering.

Sedan Kammaren, uppå Herr Grefven och Talmannens framställning, såsom kontraposition vid voteringen antagit Grefve Sparres förslag, uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som bifaller mom. b, c och d i Stats-Utskottets utlåtande N:o 69, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifaller Kammaren mom. c och d, men afslår mom. b och beslutar för sin del, att Riksdagen, med godkännande af Kongl. Maj:ts nådiga förslag till ny utgiftsstat för veterinärläroverket i Skara, skall anvisa dertill å extra stat för år 1876 12,900 kronor.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—34,

Nej—66.

Mom. e.

Herr Hederstjerna: Sedan Kammaren nu underkänt Stats-Utskottets betänkande i första punkten och bifallit Kongl. Maj:ts proposition, samt lönera för tjänstemännen i Skara derigenom blifvit reglerade, torde den nu föredragna punkten få anses vara förfallen och således böra af Kammaren afslås.

Öfverläggningen förklarades slutad och momentet afslogs.

Mom. f.

Veterinärund-
ervisningens
ordnande.
(Forts.)

Herr Statsrådet Wennerberg: Den sista punkten i förvarande betänkande, hvilken angår nybyggnader åt veterinärinstitutet i Stockholm har, i likhet med föregående punkt om Skara, varit föremål för behandling vid de sista riksdagarne. Den är dock mycket lättare att bedöma än den andra; här gäller det nemligen endast att afgöra, huruvida institutet i Stockholm är i behof af bättre lokal för att kunna verka så gagneligt som möjligt för det hela med de redan befintliga lärarekrafter och den dyrbara undervisningsmateriel, hvaröfver detsamma föfogar. Det har det nemligen hittills icke kunnat; och jag tror verkligen att en hvar, som af intresse för saken besökt härvarvande veterinäranstalt, snart blifvit öfvertygad om nödvändigheten af att skaffa densamma bättre plats och byggnader. En sådan plats, som är högst lämplig och som tillika kan efter behof utvidgas och der tillfälle finnes att anordna sjukängar för kreaturen, är funnen. Jag tror icke att man än vidare kan nedsätta kostnaderna för nybyggnaden utan att derigenom skada byggnaden, och jag tror ej heller att man kan beräkna den summa, man hoppas få för de tomter, der institutet nu ligger, högre än som gjorts i Kongl. Maj:ts proposition. Under sådana förhållanden tager jag för gifvet, att denna Kammare vill lemna sitt bifall till Kongl. Maj:ts proposition, men då jag emellertid icke har rättighet att sjelf yrka afslag på Utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts förslag, hemställer jag, om icke någon af denna Kammares ledamöter skulle finnas villig att göra ett sådant yrkande.

Herr Bennich: Jag anhåller att få framställa det yrkande, som Statsrådet och Chefen för Ecklesiastik-departementet var förhindrad att göra, nemligen att Kammarerna, med afslag å Stats-Utskottets hemställan i den nu föredragna punkten, måtte bifalla Kongl. Maj:ts i ämnet aflättna nådiga proposition.

Grefve Beck-Friis: Jag tager mig friheten yrka bifall till Stats-Utskottets förslag i denna del.

Grefve Mörner, Carl Göran: Det är visserligen godt och väl att Kammarerna bifallit ett ärligt anslag för förbättrande af institutet i Skara, men man får dock ej tro, att det allmänna behofvet dermed är fullkomligen afhjelpt. Det står kvar, att endast de veterinärer, som examineras i Stockholm, äro kompetente till statens tjänster, och det kan väl under sådana omständigheter icke vara lämpligt att de byggnader, öfver hvilka institutet föfogar, bibehållas i ett sådant skick att, efter hvad alla auktoriteter som yttrat sig i frågan intygat, undervisningen derigenom förlemas, om man äfven ej bryr sig om att de förete ett sådant utseende, att det ej rätt passar för en hufvudstad. Skall detta undervisningsverk kunna tjänstgöra för sitt ändamål, går det ej an att än längre skjuta upp frågan om dess försättande i ett mera tidsenligt skick. Den summa, som för ändamålet föreslagits, kan visserligen förefalla rätt betydlig; men, om man tager i betraktande de byggnader

och tomter, öfver hvilka Veterinärinstitutet disponerar, och på dem tillämpar den beräkningsgrund, Banko-Utskottet för en tid sedan behagade följa, då det värderade några andra tomter, tror jag för min del, att man skall kunna få det nya institutet uppfördt på den plats, som derför föreslagits, så godt som för ingenting. Det är uppenbart att de tomter, Veterinärinstitutet för närvarande disponerar, med det läge de hafva, kunna betinga ett mycket högt pris vid en försäljning. Visserligen har försäljningspriset beräknats något högre i Kongl. Maj:ts proposition till innevarande Riksdag än till förra årets, men jag tror att, om inga särskilda omständigheter hastigt inträffa, kommer det att visa sig, att priset blir än högre än man kalkylerat. Härmed må nu vara huru som helst, så kan jag i alla händelser icke finna, att det vore mycket om åt institutet i Stockholm gifves ett kapital, hvarå räntan icke ginge upp till högre belopp än hvad vi nyss beviljat inrättningen i Skara. Jag anhåller för min del om afslag å Utskottets hemställan i förevarande punkt och bifall till Kongl. Maj:ts nådiga proposition.

*Veterinärundervisningens
ordnande.
(Forts.)*

Grefve Beck-Friis: Jag hade verkligen icke tänkt besvära Kammaren med något yttrande i denna fråga, men då en talare ansett sig böra upptaga några af de skäl som anses tala mot Utskottets hemställan i förevarande punkt, ber jag att få nämna några af dem som tala för densamma. Såsom Kammaren behagade finna, har Kongl. Maj:t begärt anvisande af ett anslag för uppförande af nya byggnader för Veterinärinstitutet i Stockholm, och begärt, att detta anslag skulle bestämmas till 498,324 kronor; detta anslag understiger med nära 100,000 kronor det anslag som förra året begärdes, och det torde således synas som en stor nedprutning vore gjord, men det belopp som återstår uppgår dock nära på till en half million, och räntan derpå är 25,000 kronor. Då nu elevernes antal icke uppgår till mer än 16, synes det vara en väl dyr hyra för dem, och då utrymmet vid det nuvarande institutet väl medgifver att elevernes antal ökas, synes det mig som om man väl skulle kunna vänta, till dess de nya anordningarne för undervisningen och de förmaner, som veterinärerne kommit i åtnjutande af, hunnit verka derhän, att lärjungeantalet uppgatt något mera. Jag säger detta så mycket hellre som de tomter, hvilka man nu ifrågasatt att sälja och med hvilkas försäljningspris byggnadskostnaden skulle minskas, äro i jemnt stigande. Med deras läge, vid den snart fullbordade nya kajen eller hamngatan åt Djurgården, kan man antaga, att de snart skola hafva ett mycket betydligt värde, och man bör således icke kunna göra någon förlust genom att behålla dem tills vidare. Detta synes mig vara talande skäl för att icke nu bifalla Kongl. Maj:ts proposition, allra helst som det synes af undersökningarne, att man med en summa, som knappt uppgår till ett års ränta, skulle kunna sätta byggnaderna i ett tillfredsställande skick. Jag vidblifver mitt förra yrkande.

Veterinär-
undervisningens
ordnande
(Forts.)

Friherre af Ugglas: Jag ber få erinna Kammaren om hvad 1873 års Stats-Utskott yttrade i denna fråga. Det heter nemligen: «att Veterinärinstitutets nuvarande byggnader nästan utan undantag äro sådana att, om läroverket skulle i detta afseende blifva i sitt gamla skick, dess verksamhet komme att förlamas, lärar få anses ostridigt, och behovet af en genomgripande förändring i nämnda hänseende har äfven, såsom förut är nämnt, blifvit af Riksdagen erkänt.» Stats-Utskottet har således redan för två år sedan efter en noggrann undersökning, enligt hvad jag vill antaga, förklarat att läroverkets byggnader äro i ett så uselt skick att, om det längre så får förblifva, förlamas hela dess verksamhet. Riksdagen har erkänt behovet af nybyggnader, men vill likväl nu för tredje gången afvisa Kongl. Maj:ts proposition. Hvilka skäl har man väl då att stödja sig på? Jo att elevernes antal endast uppgått till 16. Männe dock icke detta till någon del kan förklaras deraf att, såsom chefen för Ecklesiastik-departementet anført, undervisningen icke kan i de dåliga lokalerna bedrivas på ett fullt riktigt sätt? Jag skulle åtminstone föreställa mig att så kunde vara förhållandet. Vidare har man åberopat att, om vi väntade än längre, skulle vi kunna få byggnaderna än billigare. I tre år har frågan förelegat; efter noggranna undersökningar hafva kostnaderna nu nedsatts med ytterligare 100.000 kronor, och efter hvad sakkunniga personer yttrat, lära kostnaderna icke kunna ytterligare nedbringas; ett ytterligare dröjsmål kan, efter hvad erfarenheten lärt oss, snarare komma att stå oss vida dyrare. Då behovet är tydligt och klart utredt samt blifvit af både Stats-Utskott och Riksdag vitsordadt, och då det är en skam, att landets högsta veterinärläroverk skall befinna sig i en sådan lokal som den nuvarande, kan jag ej finna något rimligt skäl, hvarför icke Kammaren skulle, med afslag å Utskottets hemställan, bifalla Kongl. Maj:ts proposition, hvarom jag vördsamt anhåller.

Herr von Ehrenheim: Då jag haft anledning att se det tillstånd, hvori veterinärinstitutet för närvarande befinner sig, kan jag icke annat än på det lifligaste tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Jag vågar tro, att det i hela landet icke finnes någon offentlig inrättning, som i afseende på lokalens uselhet kan jämföras med Veterinärinstitutet.

Herr Brun: Äfven jag anhåller om bifall till Kongl. Maj:ts proposition, dervid förenande mig med de talare, som förut yttrat sig i samma riktning. Ett uppskof skulle ej kunna verka annat än förderligt och bör således undvikas.

Herr Odelberg: Äfven jag anser mig icke kunna låta denna fråga afgöras utan att jag fått yttra min åsigt om densamma. Jag anser det vara af största vigt att ju förr desto hellre besluta om nybyggnaden, icke därför att ej de nuvarande byggnaderna möjligen med några förbättringar ännu skulle kunna bibehållas någon tid,

icke heller därför att jag tror undervisningen lida af det nuvarande tillståndet. men det är en skam för hufvudstaden. att på en sådan plats som denna komma att blifva bibehållna sådana byggnader som de nuvarande. Visserligen är det sant, att tomterna stiga i värde, och möjligt är att vi om tio år kunna få mera för dem än nu, men det är också möjligt att en tjenlig plats att uppföra ett nytt veterinärinstitut då icke står att få, och just i den trakt. der fråga är att nu uppföra det nya institutet, äro tomterna mycket eftersökta. Det är väl sant att en stor del af de tomter, der den nya byggnaden skulle uppföras, tillhöra kronan, men det är åtminstone en, som tillhör enskild person; denna sistnämnda tomt kan nu få exproprieras för någorlunda billigt pris, emedan åbyggnaderna äro i dåligt skick, men blifva de åter uppförda. kan kostnaden kanske komma att uppgå till hundra tusental mer än nu. Hvad nedsättningen i byggnadskostnaden beträffar, så kan det vara problematiskt, huruvida det för framtiden är fördelaktigt att utbyta ett anständigt jernstaket mot ett trästaket, att uppföra åtskilliga nödvändiga uthus af trä i stället för af sten och att i allmänhet minska alla lokalerna så mycket som möjligt för att i afseende på kostnaderna kunna gå Riksdagens önsknings till mötes. Jag kan nu ej annat än på det lifligaste förorda, att Kongl. Maj:ts proposition måtte bifallas.

*Veterinärundervisningens
ordnande
(Forts.)*

Herr Ekman, Carl: Jag ber att få taga fasta på några yttranden, som af den siste talaren blifvit földa. Ingen lärar väl kunna misstänka, att icke han är lifligt intresserad för en god veterinarundervisning, och således bör hans yttrande väga ganska mycket vid denna frågas afgörande. Han har erinrat om hvad vi alla hafva oss bekant, nemligen att de byggnader, som för närvarande finnas, äro i ganska bristfälligt skick, och det är rätt ledsamt, att så förhåller sig, men det var på samma gång glädjande att erfara, att denna omständighet efter hans åsigt icke i väsentlig mån kunnat menligt inverka på undervisningens meddelande. Det har den icke heller gjort tror jag. och jag kan ej föreställa mig, att man icke skulle kunna få tjenliga byggnader för en god undervisning till billigare pris än det, som blifvit beräknadt uti den Kongl. propositionen. Den stora summan har således ganska naturligt varit egnad att framkalla en undersökning, huruvida man icke skulle kunna nå målet på billigare sätt, och för min del tror jag, att det låtersig göra. Hvad som synes mig i det fallet antyda, att en sådan förutsättning icke är oriktig är, att man från ett år till ett annat lyckas nedsätta byggnadskostnaden med omkring 100,000 kronor, och jag tror, att en ytterligare nedsättning kan ske. Det är sagdt, att i fall man försummar tillfället nu, så skulle möjligen de tomter, som äro afsedda för det nya institutet, möjligen ej längre stå till buds, och möjligt är ju att dessa tomter då blifva upptagna för andra ändamål, men jag är fullt öfvertygad om, att i Stockholms omgifningar ej kommer att saknas lämpliga tomter för uppförande af de byggnader, hvilka för ändamålet äro behöfliga. Jag kan ej

Veterinärundervisningens
ordnande.
(Forts.)

underlåta att fästa uppmärksamheten på en omständighet, som i alla fall synes mig tala för att man snarare bör bibehålla Veterinärinstitutet på det ställe, der det för närvarande är beläget, än vidtaga den åtgärd som är ifrågasatt; åtminstone torde det förhållande, som jag nu vill påpeka, förtjena en närmare utredning, än hittills blifvit det samma egnad. Denna omständighet är, att en väsentlig inkomst för institutet för närvarande hemtas af den hästskoning, som der verkställes. Det torde icke vara lika gifvet, att, om institutet flyttas längre bort från sin nuvarande plats, denna inkomst fortfarande skall blifva lika hög.

Att byggnaderna, sådana de nu äro, för Stockholms stad äro en skam, kan väl vara möjligt, och jag erkänner det äfven, men det är för mig icke ett tillräckligt skäl att bifalla den gjorda framställningen. Efter den utgång, som frågan rörande anslaget till Skara veterinärinrättning fått, är det väl att hoppas att, om också icke behovet af veterinärer i alla riktningar derigenom blir tillgodosedt, behovet likväl till någon del skall blifva fylldt, och det torde vara skäl att afvakta, huru förändringen i afseende å Skara institut kommer att verka. Alla skäl synas mig tala för att icke brådska med denna fråga och att den utan skada kan få hvila, hvarföre jag anhåller att få yrka bifall till Stats-Utskottets hemställan

Herr af Klint: Om jag kunde invagga mig i förhoppning, att man genom ett uppskof skulle få nya byggnader för veterinärinstitutet till bättre pris, så skulle äfven jag yrka bifall till Stats-Utskottets hemställan; men som jag, på grund af den erfarenhet vi hafva, ej vågar hysa en sådan förhoppning, tager jag, sedan priset blifvit betydligt nedsatt under det i Kongl. Maj:ts första förslag uppgifna, det säkra för det osäkra och yrkar därför bifall till den Kongl. propositionen.

Grefve af Ugglas: Då jag vid föregående tillfälle röstat för bifall till då framställda förslag angående ombyggnad af veterinärinstitutet i Stockholm och, efter hvad jag vill minnas, äfven talat för en sådan åtgärd, men denna gång, såsom Herrarne af förevarande betänkande kunnat inhemta, icke reserverat mig mot Utskottets hemställan, så torde det kanhända vara min skyldighet att angifva mina skäl. De hafva ingalunda varit beroende af någon slags beräkning, att priset för nya byggnader möjligen skulle, om ett eller annat år, blifva lägre, utan hvilat på en helt annan grund. Mer än en gång förr, då denna fråga varit före, har jag uttalat att, enligt min öfvertygelse, med de fordringar, som för närvarande ställas på veterinärerne och den nuvarande kursen, staten skall komma att mer och mer sakna veterinärer, som icke direkt behövas i statens egen tjänst. Hufvudsaken är dock icke att hafva veterinärer till statens omedelbara tjänst, utan att landet skall kunna erhålla de veterinärer, hvilka, vid den utveckling af kreatursskötseln, som på senare tider skett, blifvit allt mer behöf-

iga. På den väg vi för närvarande gå, tror jag dock ej, att må-
 et kan vinnas, ty gör man fordringar på förkunskaper för in-
 träde vid institutet så höga som nu — det gläder mig att Herr
 Chefen för Ecklesiastikdepartementet äfven finner dem för höga —
 och sedan fordrar att eleverne skola underkasta sig en fyraårig
 kurs, så skall den, som kan använda för sin bildning så mycken
 tid och kostnad, helt säkert ej egna sig åt veterinäryrket, som i
 allmänhetens uppfattning icke är uppbyuret. Skall man med de
 nu stadgade inträdesfordringarne och en fyraårig kurs få personer
 att egna sig åt veterinäryrket, så är den enda möjligheten, att
 det i pekuniärt hänseende göres inbringande. Därföre har man
 också redan sett, att anspråken på lönetillökning framkommit, och
 min tro är, att det ej kommer att stanna dervid; men då upp-
 står ett annat förhållande för de enskilde. Hafva statens veterinärer
 erhållit ökade löner, komma anspråken att gent emot de enskilde
 höjas i sådan grad, att det för dem blir för dyrbart att gifva
 veterinärerne en ersättning, som motsvarar hvad deras förtjänst
 bör vara. Min förhoppning, som jag ofta uttalat, och min öfver-
 tygelse är, att, om det oefftergiftiga och ovilkorliga behofvet af
 veterinärväsendetsutveckling öfver hela landet skall fyllas, så bör
 finnas dels en högre kurs för regementshästläkare och länsveteri-
 närer, dels en lägre, som afslutas med ett kunskapsmått, motsva-
 rande ungefär det som veterinärerne innehade för 14 a 15 år sedan,
 hvilket jag under en tretioårig tjänstgöring vid ett kavalleri-
 regemente befunnit sådeles tillfredsställande. På sådant sätt
 skulle man erhålla för landet veterinärer, hvilka, då de ej behöft
 nedlägga så mycken kostnad på sina studier, skulle kunna framstå
 med mindre pretentioner och dock tillfredsställa landets behof.
 Det är under ovissheten om något sådant skall ske och med full
 öfvertygelse, att, om så icke sker, antalet af veterinärer skall blifva
 ringa, som jag velat afvakta tiden att uppbygga lärosalar, som jag
 fruktar nu skulle blifva tomma. Detta har varit skälet, hvarför
 jag under nuvarande förhållanden förenat mig med Utskottets majo-
 ritet och fortfarande vill yrka bifall till dess hemställan, så länge
 som det behof jag omnämnt ej blifvit bättre tillgodosedt.

Herr Odelberg: Jag har begärt ordet med anledning af en
 replik af en talare i mitt grannskap. Han yttrade, att han med
 tillfredsställelse hört, att det bristfälliga skick, hvori de nuva-
 rande byggnaderna befinna sig, enligt mitt omdöme ej menligt in-
 verkat på undervisningen, och jag erkänner att så är. Visserligen
 har man varit nödsakad att till föreläsningssal begagna ett lagt,
 mörkt och i vinkel byggt rum, som varit afsedt till bibliotek,
 under det att det till föreläsningssal inrättade rummet måste, för
 dess större rymlighets skull, användas till museum. Obduktions-
 och anatomisal har man måst inreda i ett f. d. uthus. Dessa lo-
 kaler äro naturligtvis alla mer eller mindre olämpliga, men det
 oaktadt tror jag dock icke, att ynglingar med verkligt kunskaps-
 begär afhålla sig från att studera i dessa dåliga lokaler. Det är

*Veterinärun-
 dervisningens
 ordnar de
 (Forts.)*

Veterinärundervisningens
ordhände
(Forts.)

också icke allenast med anledning af byggnadernas dåliga beskaffenhet, som jag yrkat på att en ombyggnad nu må ske, utan äfven derföre att jag fruktar att, om frågan uppskjutes till framtiden, det möjligen kan blifva svårt att få lämplig byggnadstomt. Härtill kommer äfvenledes den omständighet, som af den ärade talareren på östgötabänken omnämnts, nemligen att institutet har en högst betydlig inkomst af sin skosmedja, hvarför man önskar, att det nya Veterinärinstitutet skulle förläggas på sådant ställe, att samma förtjenst der kan erhållas. Den lokal, som nu är utsedd, är belägen ej långt ifrån den nuvarande, och samma förtjenst, torde således der kunna påräknas.

Den af Grefve af Ugglas uttryckta önskan, att veterinärerne må erhålla förtjenst för sitt arbete, motsvarande de nedlagda studierna, är ganska riktig, men för att kunna göra ett godt arbete fordras tillräckliga studier, och sakkunniga personer hafva vitsordat, att fullgoda studier i veterinärvetenskapen ej kunna absolveras med mindre kurs än den nuvarande.

Jag yrkar fortfarande bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Statsrådet Wennerberg: Jag förmodar, att en missägning af Herr Odelberg eller också en missuppfattning af Herr Ekman gjort, att diskussionen om förevarande punkt blifvit något förlängd. Förhåller det sig så, att de nuvarande lokalernas beskaffenhet ej menligt inverkar på undervisningen, kan jag icke annat än dela den åsigt, som af Herr Ekman nyss uttalats; men med den kännedom jag tror mig ega ej blott om saken, utan ock om Herr Odelbergs åsikter, och med den aktning, jag hyser för såväl förra Riksdagens Stats-Utskott som för den komité, hvilken för frågans utredande senast varit tillsatt, måste jag fortfarande påstå, att lokalernas dåliga skick verkligen menligt inverkat på undervisningen, och att utmärkta lärare ej kunnat der vinna samma resultat, som de i annat fall skulle hafva vunnit. För öfrigt tager jag mig friheten påpeka, att det icke blott är fråga om att skaffa ett stort museum och stora föreläsningssalar. Skall Veterinärinstitutet i Stockholm blifva fullt tjenligt, så åtgår en stor del af de nu begärda medlen till byggande af sjukstallar för hästar och nötkreatur, till afskilda stallar för rotsmittade djur och af galenskap angripna hundar o. s. v. Alla dessa byggnader måste kosta betydligt och vidga dessutom institutets område. Det är således äfven i afseende å dessa byggnaders ändamålsenlighet som det rätt betydliga penningebeloppet fordras. Nu finnes här tillfälle att inrätta ett lämpligt institut å en till större delen staten tillhörig tomt, till följd hvaraf kostnaderna för detta ej böra blifva särdeles stora, och jag förmodar att Kammaren, lätt inseende behöfvet af institutets ombyggnad, också utan svårighet skall gifva sitt bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Sedan öfverläggningen härefter förklarats slutad samt Herr Grefve och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till det förevarande momentet och dels afslag derå samt bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning; gjordes först proposition på bifall till momentet, hvarvid svarades många ja och nej i blandning, samt sedermera proposition på afslag å det samma och bifall till Kongl. Maj:ts förevarande framställning, då svaren likaledes utföllo med många så väl ja som nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Veterinärundervisningens ordnande.
(Forts.)

Flere ledamöter begärde votering.

Uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

»Den, som bifaller mom. *f* i Stats-Utskottets utlåtande N:o 69, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslår Kammaren momentet och bifaller Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga framställning».

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—40,

Nej—46.

Föredrogs ånyo Banko-Utskottets den 22 och 23 dennes bordlagda betänkande N:o 20, med förslag till ändringar i bankoreglementets tredje, fjärde och femte afdelningar.

Härvid anmälde sig och yttrade

Herr vice Talmannen: Jemte det jag hemställer, att detta betänkande måtte punktvis föredragas, får jag tillika föreslå, att Kammaren till undvikande af onödig tidsutdrägt måtte besluta, att, helst som de föreslagna förändringarne till största delen angå endast redaktionen, de särskilda paragraferna icke må uppläsas, såvida ej någon ledamot det påyrkar, ätvensom att de särskilda aflöningsstaterna icke må specifikt föredragas, utan endast deras rubriker.

Sedan Kammaren, uppå gjord proposition, till denna hemställan lönmat bifall, förekom

1:sta punkten:

§§ 42 och 49.

Biföllos.

2:dra punkten:

§§ 59—89.

Biföllos.

§ 90.

Grefve Mörner, Carl Göran: I den nu föredragna paragrafen har Utskottet föreslagit en ändring i förut gällande föreskrifter, i det att Utskottet tillstyrkt att vaktbetjente, som före uppnådda tjänstear finnas af sjukdom urständsatta eller eljest oförmögna att sköta sin tjänst, skulle under vissa bestämmelser försättas på pensionsstat, medan åter i gällande reglemente pensionen för vaktbetjente i dylika förhållanden var begränsad till $\frac{2}{3}$ af lönen samt skulle lämpas efter personens större eller mindre förmåga att kunna till sin bergning bidraga. Genom uteslutande af detta sista moment hafva vaktbetjente blifvit likställda med tjänstemännen inom banken. Det vill dock synas mig, som om den skilnad dem emellan, som hittills funnits, haft vissa skäl för sig, och att den föreslagna förbättringen är nästan öfverflödig. Jag tror icke att banken lider brist på sökande till vaktmästaretjensterna, så att det derför är nödigt att göra en dylik förändring. Jag har mig bekant att vaktmästare, som fått välja mellan anställning i banken och i statens verk, föredragit den förra, och jag hemtar deraf ett stöd för att det icke är nödigt att ytterligare förbättra lönevilkoren för dylika tjänster. Det är en allmän sträfvan att gifva större fördelar åt dem, som äro anstälde i Riksdagens verk, än åt dem, som hafva befattningar i statens tjänst, men som denna sträfvan, efter mitt förmenande, är Riksdagen föga värdig, anhåller jag att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, måtte besluta, att den föredragna paragrafen skall behålla sin gamla lydelse.

Herr Ekman, Johan Jakob: Den relation, som den siste ärade talaren gjorde i afseende på förhållandena i denna paragraf, är fullt riktig. Banko-Utskottet har nemligen på fullmäktiges tillstyrkan hemställt, att vaktbetjente skulle i likhet med tjänstemän inom Riksbanken kunna med bibehållande af hela lönen öfverflyttas på pensionsstat, hvilket man ansett öfverensstämmande med billighet. Det händer ganska ofta, att vaktbetjente, som få bära tunga bördor, temligen snart blifva otjänstbara, och de hafva då icke annat att välja på, än att bibehålla sin tjänst och vara mindre duglige eller att taga afsked och komma i knappa omständigheter. För

att förekomma dessa båda olägenheter har Utskottet ansett riktigt att gifva en sådan vaktbetjent hela lönen i pension, då Fullmäktige finna, att han icke längre kan nöjaktigt sköta sin tjänst. Jag anser detta vara billigt och får derfor anhålla om bifall till Utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de gjorda yrkandena å dels bifall till den förevarande §:n dels ock afslag derå samt bibehållande af motsvarande stadgande i nu gällande Bankoreglemente, framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till §:n och då dervid svarades många ja jemte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

§§ 91—94.

Biföllos.

3:dje punkten.

Biföllo.

Föredrogs ånyo Lag-Utskottets den 24 och 27 dennes bordlagda utlåtande N:o 17, i anledning af väckt motion om vidtagande af åtgärder för handelsdomstolars införande i de större städerna inom Sverige.

*Handels-
domstolars
införande.*

Herr von Gegefelt: Utskottet har i sitt förevarande betänkande hemställt, att Riksdagen måtte hos Kongl. Maj:t anhålla „det Kongl. Maj:t täcktes i sammanhang med utarbetande af förslag till ny rättegångsordning låta komma under öfvervägande om och i hvad mån handelsdomstolar må kunna i riket införas. Mot denna hemställan har jag till en början en anmärkning, som synes mig till fyllest för afslag, nemligen att frågan efter min åsigt är för tidigt väckt. Det har inträffat och kan inträffa, att Riksdagen hyser en annan åsigt, då ett lagförslag begäres, än då ett sådant förslag är från Kongl. Maj:t kommet. Men faran af en sådan meningsförändring är större i samma mån tidpunkten mellan Riksdagens begäran och lagförslaget framläggande är större. Det är känt, att Lagberedningen för närvarande är sysselsatt med utökningsväsendet. Derefter kommer den vidsträckt och svårlösta frågan om vattenrätten och först derefter den om rättegångsordningen. Det torde således dröja en eller annan riksdag, innan Lagberedningen börjar sitt arbete med en ny rättegångsordning, och först när detta skett, om ens då, kan vara tid för Riksdagen att göra framställning i förevarande syfte. Jag vågar betvifla, om det ens då kan finnas lämpligt. Ett af hufvudskälen, hvarför Lagberedningen föredrogs framför Lagbyrån, var, att den skulle få i frid utarbeta sina lagförslag, oberoende

Första Kammarens Prot. 1875. N:o 32.

Handels-
domstolars
införande
(Forts.)

af vexlande Justitie-ministrars skiftande meningar, och vid sådant förhållande synes mig lämpligt att dess arbete får fortgå äfven utan föregående påtryckning från Riksdagens sida. Först sedan förslaget kommit torde vara lämpligt, att Riksdagen i sådant hänseende yttrar sin mening och gör sina anmärkningar. Jag vill nu icke bestämdt yttra någon åsigt om handelsdomstolars lämplighet och behöflighet. Vinden blåser obestriddigen från det hållet och jag gifver mig icke gerna utan nödtvång ut i motvind. Dock vågar jag påstå att frågan icke är så klar och ostridig som Utskottet antagit. De förmåner, som med särskilda handelsdomstolar skulle afses, äro enligt Utskottets förslag större skyndsamhet i målens behandling, större sakkännedom hos domstolens ledamöter och vidsträcktare tillämpning af handelskutym och praxis. Hvad skyndsamheten beträffar, är den ett önskningsmål för alla domstolar, och jag vågar påstå, att icke endast handelstvister äro i behof deraf, utan att den för många andra mål är af lika stor, om icke större vigt. Med våra vanliga domstolar, åtminstone i städerna — och vi våga hoppas äfven på landet efter den förändrade organisation, som underdomstolarne derstädes förmodligen komma att erhålla — kan skyndsamhet ernås med särskild process för så beskaffade mål. Dessutom, hvad som ingalunda befördrar skyndsamheten, är den kompetensstrid, som emellan särskilda och allmänna domstolar lätt kan uppkomma, och man vinner sannerligen icke tid, om man först skall klaga öfver beslut om domstols behörlighet. Vidare har man genom särskilda handelsdomstolar sökt vinna större sakkännedom hos domstolens ledamöter. Äfven om många andra frågor än handelstvister gällor, att domstolens ledamöter icke kunna ega erforderlig sakkännedom, utan måste inhemta upplysningar af sakkunnige män. Så till exempel infordras ofta i brottmål läkares yttrande och dock har icke blifvit ifrågasatt att i sådana mål rätten skall bestå af läkare. Dessutom torde bemärkas, att handelsdomstolar icke kunna komma i fråga annat än i större handelsstäder, hvarest domstolens ledamöter vida bättre än på andra ställen äro i tillfälle att förvärfva den erfarenhet och sakkännedom, som för ändamålet erfordras. Hvad slutligen angår den förmenta fördelen att handelsbruk eller kutym skulle kunna bättre tillämpas, så vill jag erinra att i vår lag finnes ett godt stadgande, att domaren får rätta sin dom efter "landssed, som ej har oskäl med sig, der beskrifven lag ej finnes". Den tendens kan åtminstone vara temligen stor, att vid särskilda handelsdomstolar äfven landssed, som har oskäl med sig, får gälla mot beskrifven lag. Jag har icke velat bestämdt uttala min enskilda mening om handelsdomstolars behöflighet och lämplighet, utan endast fästa uppmärksamheten på förhållanden som visa, att frågan är så outredd, att Riksdagen äfven på grund deraf bör uppskjuta dess behandling till dess förslag från Lagberedningen hunnit inkomma.

Jag ber att få erinra att ännu i mannaminne hade vi en mängd särskilda domstolar, inrättade just med afseende på behöfvet

af skyndsamhet och sakkännedom i vissa mål, såsom bergstingsrätter, poststrätter, tullrätter, hallrätter m. fl. Nu hafva vi knappast qvar några flora sådana domstolar än krigsrätterna, och allt emellanåt höjas röster för inskränkande af deras verksamhet. De öfriga hafva efter hand blifvit nudanröjda i följd af påtryckning af Lagkomiténs och Lagberedningens åsichter. Jag får emellertid, hufvudsakligen med afseende derå att det är för tidigt att i en fråga, som framdeles kan blifva föremål för Lagberedningens pröfning, ingå till Kongl. Maj:t med en hemställan, sådan som den nu föreslagna, värdsamt yrka afslag å Utskottets förslag.

*Handels-
domstolars
införande.
(Forts.)*

Herr Caspersson: Jag kan för min del icke dela de åsichter, som i många fall nu blifvit framställda af en reservant mot Lag-Utskottets förslag. Han har till en början anmärkt att förslaget framkommit för tidigt. Det är ganska svårt att säga hvad som i detta hänseende är för tidigt och i alla händelser anser jag bättre att det kommit för tidigt än om det kommit för sent. Om Lagberedningen för närvarande är sysselsatt med andra ärenden än utarbetandet af en ny rättegångsordning, kan jag dock icke inse, att Lag-Utskottet eller Riksdagen har skäl att på denna omständighet grunda ett afslag i ett gifvet syfte. Det läser i allmänhet icke kunna antagas, att hvarken Riksdagen eller Lag-Utskottet på förhand kan veta tidpunkten, då Lagberedningen, som är alldeles oberoende både af Riksdagen och Regeringen i afseende på sitt handlingssätt, finner lämpligt att taga frågan under bearbetning. Man har sagt att Riksdagen, genom att bifalla Utskottets förslag, skulle utföra ett obehörigt inflytande på Lagberedningens verksamhet. Jag kan icke inse detta, och vet icke något skäl, hvarför hvarje åtgärd i denna fråga från Riksdagens sida skulle behöfva inställas därför, att man skulle kunna säga, att genom densamma en påtryckning på Lagberedningens verksamhet uppkomme. Antager man en sådan princip, skulle ju lagstiftningen helt och hållet ligga nere, ty kan icke Riksdagen inverka på Lagberedningen, kan icke heller Kongl. Maj:t göra det, och det beror då helt och hållet på Lagberedningen, om en lagförändring blir genomförd. Detta hvad angår de anmärkningar i formelt hänseende, som mot förslaget blifvit framställda.

Icke heller i sak är jag ense med reservanten. Denerfarenhet man å utrikes ort vunnit, och som jag hört vitsordas af dem, som äro mer förtrogna med utländska förhållanden än jag sjelf, bekräftar det stora gagn, speciela domstolar medfört. Jag tror också, att dessa domstolar äro ganska allmänna bland nationer med större handelsverksamhet, och äfven våra grannar Danskarne hafva nyligen hos sig infört sådana. Det är alldeles gifvet att en sådan domstol, som hade något friare rättegångsordning, skulle kunna afgöra målen hastigare än vanliga domstolar, som äro öfverhopade af andra göromål och bundna af strängare former. Man har sagt att vanliga domstolar skulle i detta fall, liksom i många andra, endast behöfva införda yttrande af sakkunnige män, men kan

Handels-
doms tolars
införande.
(Forts.)

domstolen så inrättas, att sakkänedom finnes inom densamma, måste väl deri ligga en fördel. Vidare har blifvit sagdt, att ärenden torde finnas, som fordra lika stor skyndsambhet, som handels-tvister. Jag vill icke bestrida detta, men kan icke heller inse att dessa ärenden försenas derigenom, att man i ett fall vinner större skyndsambhet. Det ena kan mycket väl stå till sammans med det andra. På dessa skäl anhåller jag om bifall till Ut-skottets förslag.

Herr von Koch: Jemte det jag instämmer i allt hvad den förste talaren sagt, vill jag tillägga några ord. Det förundrar mig — om något kan förundra mig i afseende på den hetsighet, som stundom återkommer hos den tröga svenska nationen — att, såsom den talaren sagt, vinden nu blåser åt rakt motsatt håll mot för 40 år sedan, då vi ansågo oss böra afskaffa alla våra gamla särskilda domstolar både för privilegierade personer och saker. Skola vi nu börja en ny kretsgång och taga första steget till att komma in på undantagsdomstolarne igen? När Lagkomitén skref sitt första förslag till rättgångsbalk, pröfvades detta förslag af en hel hop utmärkte, sakkunnige män, hvilka alla förenade sig i de motiver mot dylika domstolar, som nu en eller annan önskar tillbaka, och hvilka motiver återfinnas på sidan 255 i Lagkomiténs förslag. Dessa män voro sådana som hans excellens justitie-stats-ministern greve Gyllenborg, justitie-råden Poppius och Blom, justitie-ombudsmannen friherre Mannerheim, vice presidenten Rolén, kommersråden Lenngren och Zenius, expeditionssekreteraren Richert och advokatfiskalen Staaff. Det är omöjligt, åtminstone för mig, att i få ord uttrycka bättre, än de gjort, de skäl, som tala emot dylika domstolar, och jag tillåter mig att ur nämnda motiver uppläsa några strofer, beklagande att denna fråga företagits så sent på qvallen, att läsande från bok blir tråkigare än vanligt att afhöra. Det är åtminstone icke mitt fel, ty jag har genom böner sökt förekomma det, ehuru förgäfves. Lagkomitén säger på det anförda stället:

“De särskilda domstolarne kunna betraktas under tvänne synpunkter: med hänsende till *personer* och med hänsende till *saker*.

“Den personliga rätten, att dömas af annan än vanlig domstol, är ett privilegium, härledande sig, äfvensom flera undantagslagar af enahanda art, från förhållanden, helt olika dem, som höra till närvarande samhällsskick. Nu för tiden hafva de skilnader, som fordom söndrade medlemmarne af vissa stånd och korporationer från menige man, förlorat sin betydelse. Alla äro lika inför lagen. Den enas rätt är ej heligare än den andras. Den domstol, som är god nog för en, är god nog för alla. Hvarje domares pligt är, att skipa lag utan mannåm. Man må lyda under hvilken domstol som helst: det är ändå blott rättvisa man kan begära. Den skall tilldelas en hvar, efter sa-

kens beskaffenhet, utan särskilda hänsigter till stånds- eller korporationsförhållanden. För att vinna den, behöfver man hvarken undantagslagar eller privilegieradt forum. Allmän lag må vara allas gemensamma band, allmän domaremaktt kallas gemensamt värn.“

Handels-
domstolars
införande.
(Forts)

Vidare yttras något längre ned:

“I afscende på *sakerna*, räkna särskilde domstolar sitt upphof dels från privilegier för vissa näringar, och dels derifrån, att man ansett domarne böra sjelfva ega kännedom om de handlingar eller slöjder, från hvilka tvisterna sig härleda.

Utän att inlåta sig i undersökning om privilegier för näringarne äro i allmänhet gagneliga eller ej, tror Komitén sig med full säkerhet kunna antaga, att sådana privilegier, om de ock skola gifvas, icke må på lagskipningens gång ega inflytande. Den bör vara densamma för alla näringar; och privilegieradt forum är lika öfverflödigt för saker, som för personer.

I frågan åter om de särskilda kunskaper, som skulle fordras för afgörandet af vissa tvister, har man förblandat det, som hör till bevisningen, men det, som hör till domsätgården. Onckligen är mängen sak, af den egenskap, att för dess pröfning upplysningar turlivas, hvilka ej kunna meddelas, utan insigt och erfarenhet i ämnen af helt annan natur, än dem man kan föra inom juridikens omfång och som man bör känna för att i allmänhet vara skicklig domare. Så förekomma, t. ex. i en sak om bergshandteringen, stridigheter, hvilka ej kunna lösas utan kännedom, än af det vetenskapliga, än af det praktiska i denna handling: i åtskilliga saker ingå tvisteämnen, som ej stå att reda utan läkarevetenskapens biträde: i andra åter, är det angeläget att beskaffenheten af en viss lokal utrönes, genom mätning eller afvägning: stundom äro underrättelser nödiga om handelsförhållanden och dit hörande kutymmer: stundom beror tvistens utgång på det begrepp, man gör sig om en viss konstfärdighet eller slöjd; men deraf, att kunskaper i dessa olika ämnen omöjligan kunna förutsättas hos domaren, följer alldeles icke, att hvarje sak ej skulle kunna blifva tillräckligen upplyst och utredd, för att med rättvisa afdomas. Innan dom fälles, bör bevisningen å ömse sidor bringas till den fullständighet, som parterna rätt kräfvor: dit är äfven att hänföra inhemtandet af de upplysningar som kunna vara af nöden från sakkunnige män. Domarens medverkan i detta afscende är blott en ledning af bevisningens gång, hvarigenom parterna sättes i tillfälle att ernå slika upplysningar, om de ej utan hans mellankomst skulle vinnas. Således inhemtas utlåtande, än från kemisten, mineralogen eller bergsmannen, än från läkaren eller kirurgen, än från landtmätaren eller nivelören, än från den handlande, än från konstnären eller slöjddikaren, allt efter sakens olika art och beskaffenhet. Detta utlåtande är egentligen icke annat, än ett vittnesbörd i saken, hvar-

*Handels-
domstolar
införande.*
(Forts.)

för det ock bör, såsom sådant, edligen bekräftas, derest det icke under embetsmannavitsord meddelas. Sedan bevisningen på detta sätt blifvit fulländad, inträder domarens slutliga åtgärd, att, på grund af alla upplysningar och omständigheter, som förekommit, slita tvisten parterna emellan. Hans funktion blir då, hvad den bör vara, att skipa lag och rätt; och denna lagskipning stödjer sig på de uppenbara skäl och bevis, som i handlingarne förvaras, ej på hemliga kunskaper, den domaren här inom sig. När sakkunnige mäns yttranden ingå i bevisningen, har hvarje part både rätt och tillfälle att undersöka dessa yttranden och uppställa skäl mot skäl, innan domen faller: när domarens eget vetande, först genom sitt resultat, sjelfva domen, träder i ljuset, kan deremot någon så beskaffad föregående undersökning icke oga rum. utan parten får, i stället för rättigheten att göra alla möjliga anmärkningar mot bevisningen i första instantien, den att klaga öfver domen i högre rätt; och antoge man, att enahanda, hos domaren inneboende vetande träffades äfven i högsta instantien, så vore partens rätt till vidare talan förlorad, i och med det-samma sista domen uppenbarade detta vetandes yttersta resultat. Men man har ej gått så långt i konsekvens, att man hos Högsta Domstolen fordrat de särskilda kunskaper, som man ansett för en del lägre domstolar vara af nöden. Enheten har å detta stycke af lagstiftningen varit temligen förbisedd: eljest hade här, efter samma princip, som man inrättat bergsdomstolar, för att döma i mål rörande bergshandteringen, och särskilda domstolar för att afgöra tvister, som angå vissa andra näringar, bort finnas sundhetsdomstolar till afdomande af alla mål, der läkarekunskap tarvades. Handelsdomstolar till beprövande af alla frågor om handelskutymer o. s. v. — Komitén tror sig hafva gjort nog, då den, utan att bibehålla några sådana domstolar, uti afdelningen om laga bevis, föreslagit sätet att inhemta sakkunnige mäns utlåtanden, der de af ämnets beskaffenhet påkallas.“

Det är icke för att det behöfver komma till Kongl. Maj:ts kännedom, jag tagit mig friheten uppiäsa dessa motiver, utan derföre att jag tror nyttigt bringa dem till allmännare kännedom när ett sådant betänkande här framkommit, och emedan jag märkt att numera knappt hos våra jurister finnes tillgång till Lagkomiténs förslag, hvilket på en tid fanns i nästan alla svenska domares händer och då gaf ett litet supplement till den ringa juridiska bildning, som då i allmänhet här i landet inhemtades. Jag vill nu blott tillägga för egen räkning den erfarenhet, jag fått, när jag hade lyckan att lefva under en tid, då det fanns hall- och manufakturätter, borgrätter af flera slag, slottsätter af flera slag, tost-rätter, blandade tost- och rådstufvurätter, kämners-, lagmans- och riddare-synerätter, bergstings-rätter, kanslirätt, ännu flera än nu varande dömande kollegier och konsistorier m. m. Under en sådan mängd af dessa specialdomstolar, medtog det ofta längre tid att få reda på till hvilken

domstol en sak rätteligen hörde än att sedan få den der slutligen afdömd. Jag trotsar de ledamöter af Lag-Utskottet, som förordat sig om det framlagda förslaget, att kunna säga, hvilka mål skulle böra af handelsdomstolar handläggas, då snart sagdt hvarje landtbrukare och industriidkare gör *handelsaffärer*. Införande af dessa domstolar skulle säkert leda till kompetens-tvister, som alltid äro kinkiga att afgöra. Jag hemställer till herrarne, huru den utifrån importerade författningen om handelsböcker blifvit efterlefd. Hvad är förhållandet med vår nya konkurslag, en annan importartikel, från samma håll? Och kan man säga om medicinaltaxan, att den är nyttig för apotekare, om ej för andra, så kan man väl säga om den nya konkurslagen, att den är nyttig för rättens ombudsmän, om icke för andra. I afseende på hvad man anfört om *kutymer*, som utvecklats i de större handelsstäderna, så har jag år 1843 hört Mittermayer från sin kateder offentligen uttala, att i sjelfva Hamburg ditills bibehållit sig en slags *kutym*, att alltid gifva förmånsrätt i konkurs åt sina egna medborgare inom staden, och jag fruktar att liknande kutymer möjligen kunde uppnås i en aflägsen framtid, om våra köpmän skulle sjelfva få sitta såsom ledamöter i handelsdomstol. Med all respekt för våra köpmän såsom sådana, sätter jag dem dock icke högt såsom domare, och jag tror, att köpmännen i allmänhet skulle med en dylik anordning blifva lika litet nöjda med att dömas af deras icke lagfarna "pärer", som i England pärerne fordöm funno sig belåne med att dömas af öfverhuset. Det är temligen allmänt känt att såsom domstol stod öfverhuset icke särdeles högt, den til alla lorderne befattade sig med att döma. Numera aflägsna sig vanligen med få undantag, när öfverhuset är domstol, alla icke *jurister* derifrån.

Förut sändes den ena lorden och ministern efter den andra af partierna till Towera eller stupstocken. Enda trösten var att han, då hans vänner kommo till makten, ofta förklarades hafva varit oskyldig, t. ex. William Russel — några år efter afriättningen.

En skrifvelse till Kongl. Maj:t, sådan som den föreslagna, är afven alldeles onödig, ty om också våra nuvarande jurister icke taga mycken reda på hvad som passerat inom lagstiftningen, kan icke den nu varande lagberedningen undgå att taga fram Lagkomiténs och den förra lagberedningens arbeten och sålunda icke heller undgå att få kännedom om de motiver, som föranledde dylika domstolars afskaffande. Jag torde icke behöfva erinra om, att jag icke kunnat deltaga i Lagkomiténs förslag, ty det hade tillkommit redan innan jag var vuxen att sitta i någon komité. I lagberedningen voro vi alla ense derom att vi icke borde gå baklänges i denna gren af lagstiftningen, och det var vid granskningen i Högsta Domstolen endast ett par frälse ledamöter som yrkade *bibehållande* af forum privilegiatum för adeln. Jag vill icke längre upptaga Kammarrens tid, utan tillägger blott, att jag anser den ifrågasatta skrifvelsen mycket oskyldig och väl icke kunna föran-

Handels-
domstolars
införande.
(Forts.)

leda annat åtgörande än att slutligen kastas under bordet, men just därför vore det orätt att vi aflåte en sådan.

Jag hemställer slutligen i afseende å skyndsamhet, om till exempel det icke är lika så angeläget för daglönaren att snart af den arbetsgifvare, som icke vill betala, utfå den dagspenning, hvaraf han skall lefva, som det är för köpmän att skyndsamt få sina tvister afgjorda, de hafva dock oftast ett bank-kreditiv eller en blankokredit, hvarpå de kunna lefva åtminstone för dagen. — Men *snar* rättvisa bör beredas *alla*, så snart ske kan, blifva regel — icke undantag för klasser, hvilka för tillfället hafva makten eller skrika högst.

Herr Fröman: Jag tror icke att jag behöfver anföra alla de skäl, som blifvit återopade emot bifall till utskottets förslag för att tillräckligt motivera min anhållan om afslag på detsamma.

Herr Ekman, J. J.: Jag hade för min del verkligen icke heller trott, att det vore så angeläget att bifalla Utskottets förslag, emedan jag tog för alldeles gifvet, att Kongl. Maj:t i sammanhang med utarbetande af förslag till ny rättegångsordning äfven skulle taga i öfvervägande frågan om handelsdomstolar. Anledningen till att jag begärt ordet är därför endast, att jag tror, att, om icke någon ledamot inom denna Kammare i min ställning yttrade sig i frågan, skulle man deraf kunna draga den slutsatsen att sådana domstolar icke vore önskade af dem, som de egentligen anginge. Förhållandet lär väl emellertid vara motsatt, och jag kan icke af de skäl, som af den näst före den siste talaren blifvit anförda, finna, att denna önskan är oberättigad eller opåkallad. Det är väl sant, att alla äro vi "lika inför lagen", men det fordras dock, för att bedöma tvister i handels- och sjörättsmål, att personer sitta i domstolen, som äro fackmän, ty med all aktning för vår domarekår, fordras dock kännedom af gällande kutym för att bedöma tvister i handelsmål samt kännedom af "manövern" för att kunna döma i sjörättsmål.

Det är ju icke sagdt, att alla ledamöter i en sådan domstol behöfva vara handlande eller sjökaptener, men det kan ju tänkas såsom lämpligt att några personer, som hafva erfarenhet i hvad som är föremål för tvist, utses till ledamöter af domstolen. Då dessa domstolar för öfrigt i andra länder, som stå på ungefär samma punkt i civilisation, som vi, hafva varit af mycket gagn, så vet jag icke, hvarför det icke jemväl skulle blifva händelsen i Sverige. Att något åtgörande härutinnan icke kan företagas förr än i sammanhang med utarbetande af ny rättegångsordning, finner jag naturligt, och det är endast i öfverensstämmelse med denna uppfattning, som jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen upptagit de derunder gjorda yrkanden å dels bifall till Lag-Utskottets förevarande utlåtande, dels ock afslag

derå, framstälde Herr Grefven och Talmannen först proposition på bifall till utlåtandet, hvarvid svarades ja och nej i blandning, samt sedermera proposition på afslag derå, då svaren likaledes utföllo med blandade ja och nej; och förklarades ja nu hafva varit öfvervägande.

Handels-
domstolars
inrättande.
(Forts.)

Votering begärdes; till följd hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

“Den, som bifaller Lag-Utskottets Utlåtande N:o 17, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, afslås utlåtandet.“

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja 29.

Nej 21.

Herr Grefven och Talmannen hemstälde, att de i dag för första gången bordlagda målen måtte sättas framst på föredragningslistan till nästa sammanträde, hvilket bifölls.

Justerades tre protokollsutdrag; hvarefter Kammaren åtskildes klockan nära 11 eftermiddagen.

In fidem

O. Brakel.